

**german
cooperation**

DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Implemented by

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Stručno obrazovanje u BiH

**Analiza federalnih propisa primjenjivih na praktičnu nastavu i ferijalnu praksu
učenika**

Izrađena: decembar 2020. godine

Ažurirana: maj 2022. godine; oktobar 2022. godine

SADRŽAJ

I	UVOD.....	3
II	PREGLED PRIMJENJIVIH PROPISA I SLUŽBENIH MIŠLJENJA NADLEŽNIH ORGANA	3
III	STATUS UČENIKA TOKOM IZVOĐENJA PRAKTIČNE NASTAVE I FERIJALNE PRAKSE KOD POSLOVNOG SUBJEKTA	6
IV	PRIMJENJIVOST ODREDBI ZAKONA O RADU KOJE SE ODOSE NA ZAŠTITU MALOLJETNIKA NA UČENIKE KOJI OBAVLJAJU PRAKTIČNU NASTAVU I FERIJALNU PRAKSU KOD POSLOVNOG SUBJEKTA.....	7
V	INSPEKCIJSKI NADZOR NAD POSLOVNIM SUBJEKTOM KOD KOJEG UČENICI IZVODE PRAKTIČNU NASTAVU I FERIJALNU PRAKSU	8
VI	(NE)MOGUĆNOST ZASNIVANJA RADNOG ODNOSA SA UČENIKOM	9
VII	UGOVARANJE OBAVEZNOG RADA UČENIKA PO OKONČANJU ŠKOLOVANJA.....	11
VIII	NAJNIŽA DOB ZA OBAVLJANJE PRAKTIČNE NASTAVE I FERIJALNE PRAKSE KOD POSLOVNOG SUBJEKTA	11
IX	DOPRINOSI ZA OBAVEZNO OSIGURANJE	12
X	PORESKI TRETMAN PRIHODA UČENIKA NA OSNOVU NOVČANIH I NENOVČANIH NAKNADA U VEZI SA PRAKTIČNOM NASTAVOM I FERIJALNOM PRAKSOM	24
XI	MJERE ZAŠTITE ZDRAVLJA I SIGURNOSTI TOKOM IZVOĐENJA PRAKTIČNE NASTAVE	26
XII	MJERE ZDRAVSTVENOG NADZORA TOKOM OBAVLJANJA PRAKTIČNE NASTAVE I FERIJALNE PRAKSE.....	31
XIII	DELIKTNNA ODGOVORNOST UČENIKA.....	33
XIV	SADRŽAJ I NAČIN VOĐENJA EVIDENCIJE O UČENICIMA KOJI OBAVLJAJU PRAKTIČNU NASTAVU KOD POSLOVNOG SUBJEKTA.....	34
XV	PREPORUKE	36

I UVOD

U pogledu praktične nastave i ferijalne prakse koju obavljaju učenici škola za srednje stručno obrazovanje i obuku tokom školovanja postoje brojna pitanja sa nejasnim, različitim ili čak potpuno suprotstavljenim tumačenjima. S tim u vezi, javila se potreba za izradom analize pozitivnog pravnog okvira – propisa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: FBiH) koji regulišu određena pitanja relevantna za izvođenje praktične nastave i ferijalne prakse – s ciljem da se u što većoj mjeri otklone postojeće nejasnoće. Svrha Analiza federalnih propisa primjenjivih na praktičnu nastavu i ferijalnu praksu učenika (u daljem tekstu: Analiza) je da se na sveobuhvatan način predstave rješenja federalnih propisa koja imaju direktnu ili indirektnu primjenu u oblasti praktične nastave i ferijalne prakse koju pohađaju učenici škola za srednje stručno obrazovanje i obuku u FBiH.

Prvi dio Analize sadrži pregled mjerodavnih propisa i mišljenja nadležnih organa na osnovu kojih je izrađena ova analiza.

Drugi dio Analize sadrži osvrt na odgovarajuće odredbe federalnih propisa i međunarodnih konvencija primjenjivih na praktičnu nastavu i ferijalnu praksu učenika, u vezi sa sljedećim temama:

- 1) Status učenika tokom izvođenja praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta;
- 2) Primjenjivost odredbi Zakona o radu koje se odnose na zaštitu maloljetnika na učenike koji obavljaju praktičnu nastavu i ferijalnu praksu kod poslovnog subjekta;
- 3) Inspekcijski nadzor nad poslovnim subjektom kod kojeg učenici izvode praktičnu nastavu i ferijalnu praksu
- 4) (Ne)mogućnost zasnivanja radnog odnosa sa učenikom dok traje školovanje;
- 5) Ugovaranje obaveznog rada učenika po okončanju školovanja;
- 6) Najniža dob za obavljanje praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta;
- 7) Doprinosi za obavezno osiguranje;
- 8) Poreski tretman prihoda učenika na osnovu novčanih i nenovčanih naknada u vezi sa praktičnom nastavom i ferijalnom praksom;
- 9) Mjere zaštite zdravlja i sigurnosti tokom izvođenja praktične nastave i ferijalne prakse;
- 10) Mjere zdravstvenog nadzora tokom obavljanja praktične nastave i ferijalne prakse;
- 11) Deliktna odgovornost učenika;
- 12) Sadržaj i način vođenja evidencije o učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu kod poslovnog subjekta.

II PREGLED PRIMJENJIVIH PROPISA I SLUŽBENIH MIŠLJENJA NADLEŽNIH ORGANA

Za potrebe sačinjavanja Analize, analizirani su pozitivno-pravni propisi, kao i propisi koji trebaju stupiti na snagu u FBiH kako slijedi:

PROPIS	SKRAĆENICA
Zakon o porezu na dohodak ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13)	Zakon o porezu na dohodak

Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dohodak ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 48/21 i 77/21)	Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dohodak
Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 30/97, 7/02, 70/08, 48/11 i 36/18)	Zakon o zdravstvenom osiguranju
Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 13/18, 93/19- odluka US, 90/21, 19/22)	Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju
Odluka o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 26/14)	Odluka o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima
Zakon o obligacionim odnosima ("Službeni list SFRJ", br. 29/78, 39/85 i 45/89, "Službeni list RBiH", br. 2/92, 13/93 i 13/94 i "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 29/03 i 42/11)	Zakon o obligacionim odnosima
Zakon o radu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 26/16 i 89/18)	Zakon o radu
Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 29/05)	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Zakon o zaštiti na radu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 79/20)	Zakon o zaštiti na radu
Pravilnik o uslovima za utvrđivanje radnih mjesta sa posebnim uslovima rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima ("Službeni list SRBiH", broj 2/91)	Pravilnik o uslovima za utvrđivanje radnih mjesta sa posebnim uslovima rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima
Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na	Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu

radu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 92/16)

Pravilnik o podnošenju prijave za upis i promjene upisa u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 73/09, 38/10, 77/10, 9/11, 1/13, 83/14, 1/15, 48/16, 25/17, 53/19, 93/19 i 105/21)

Zakon o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 42/09, 109/12, 86/15, 30/16 i 96/21)

Zakon o zaštiti ličnih podataka ("Službeni glasnik BiH", br. 49/2006, 76/2011 i 89/2011 - ispr.)

Pravilnik o podnošenju prijave za upis i promjene upisa u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa

Zakon o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa

Zakon o zaštiti ličnih podataka

Dodatno su analizirane relevantne odredbe Konvencije Međunarodne organizacije rada o najnižoj dobi zapošljavanja, 1973. godina, br. 138 (u daljem tekstu: Konvencija MOR-a br. 138).

Pri sačinjavanju Analize, uzeta su u obzir sljedeća službena mišljenja nadležnih organa:

- 1) Službeno mišljenje Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, br. 04/-35/25-673/18 M.T. od 16.03.2018. godine (*Prilog 1 uz Analizu*);
- 2) Službeno mišljenje Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, br. 03-34/11-674/18 IK od 02.04.2018. godine (*Prilog 2 uz Analizu*);
- 3) Službeno mišljenje Federalnog ministarstva zdravstva, br. 07-37-2986/18 od 14.05.2018. godine (*Prilog 3 uz Analizu*);
- 4) Službeno mišljenje Federalnog ministarstva finansija, br. 04-14-1-6007/18 E.J. od 28.09.2018. godine (*Prilog 4 uz Analizu*);
- 5) Službeno mišljenje Inspektorata rada, zaštite na radu i socijalne zaštite Kantonalne uprave za inspeksijske poslove Kantona Sarajevo, br. UP – 1-14-09-30-00160/20-09/18-002 od 21.01.2020. godine (*Prilog 5 uz Analizu*);
- 6) Službeno mišljenje Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, br. 03-30/11-41/20 AG od 29.01.2020. godine (*Prilog 6 uz Analizu*);
- 7) Službeno mišljenje Federalnog ministarstva finansija, br. 05-02-4-4139/20 od 17.06.2020. godine (*Prilog 7 uz Analizu*);
- 8) Službeno mišljenje Federalnog ministarstva zdravstva, br. 02-33-/3312/20 od 16.06.2020. godine (*Prilog 8 uz Analizu*);
- 9) Službeno mišljenje Porezne uprave Federacije Bosne i Hercegovine, br. 13/08-02-3-836-1/20 – Dž.D od 30.06.2020. godine (*Prilog 9 uz Analizu*);
- 10) Službeno mišljenje Porezne uprave Federacije Bosne i Hercegovine, br. 13/08-02-3-2012-1/21 Dž.D. od 31.01.2022. godine (*Prilog 10 uz Analizu*);

- 11) Službeno mišljenje Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, br. 04-31/16-3570/21 M.T. od 19.01.2022. godine (*Prilog 11 uz Analizu*);
- 12) Službeno mišljenje Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, br. 03-30/11-36/22 AG od 19.01.2022. godine (*Prilog 12 uz Analizu*);
- 13) Službeno mišljenje Federalne uprave za inspekcijske poslove br. 08-3311-06410/21 od 14.01.2022. godine (*Prilog 13 uz Analizu*);
- 14) Službeno mišljenje Federalnog ministarstva finansija br. 04-2-4-1198/22 od 16.02.2022. godine (*Prilog 14 uz Analizu*).

III STATUS UČENIKA TOKOM IZVOĐENJA PRAKTIČNE NASTAVE I FERIJALNE PRAKSE KOD POSLOVNOG SUBJEKTA

Brojne obaveze – koje su federalnim propisima iz oblasti zdravstvenog osiguranja, penzijskog i invalidskog osiguranja, zaštite na radu, zaštite stanovništva od zaraznih bolesti i u drugim oblastima – propisane za poslovnog subjekta u odnosu prema učenicima koji izvode praktičnu nastavu i ferijalnu praksu, te činjenica da učenik tokom praktične nastave i ferijalne prakse faktički učestvuje određenim dijelom u procesu rada kod poslovnog subjekta, stvorile su nedoumice u pogledu statusa učenika tokom izvođenja praktične nastave, te proizvele pogrešan zaključak da se status učenika tokom praktične nastave izjednačava sa statusom radnika.

S ciljem otklanjanja gore navedenih nedoumica, analizirani su relevantni radnopravni propisi.

U smislu Zakona o radu, poslodavac je fizičko ili pravno lice koje radniku daje posao na osnovu ugovora o radu, odnosno radnik je fizičko lice koje je zaposleno na osnovu ugovora o radu, te je na taj način isključena bilo kakva druga osnova za zasnivanje radnog odnosa ili vrsta radnog odnosa.¹ Nadalje, Zakon o radu predviđa da se rad za poslodavca može obavljati i na osnovu zaključenog ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova, te po osnovu zaključenog ugovora sa pripravnikom, odnosno ugovora o stručnom osposobljavanju bez zasnivanja radnog odnosa.² Međutim, praktična nastava kod poslovnog subjekta i ferijalna praksa se ne mogu smatrati jednim od naprijed navedenih oblika rada kod poslodavca. Imajući u vidu gore navedeno, poslovni subjekti kod kojih se izvodi praktična nastava i ferijalna praksa nemaju prema učenicima obaveze predviđene Zakonom o radu.

Pitanje praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta nije predmet regulisanja radnog zakonodavstva i ne može se razmatrati u takvom kontekstu, što je i potvrđeno službenim mišljenjem Federalnog ministarstva rada i socijalne politike br. 03-34/11-674/18 IK od 2. aprila 2018. godine³.

Međutim, bilo bi opravdano tumačiti da se neke od odredbi Zakona o radu, uzevši u obzir njihovu prirodu i značaj dobra koje štite, trebaju analogno primijeniti na učenike koji obavljaju praktičnu nastavu kod poslovnog subjekta, a kako je i objašnjeno u poglavlju ispod.

¹ Članovi 5. i 6. Zakona o radu.

² Radi dodatnog pojašnjenja, ugovor o stručnom osposobljavanju bez zasnivanja radnog odnosa se zaključuje isključivo sa licem koje je završilo školovanje za određeno zanimanje ukoliko je stručni ispit ili radno iskustvo utvrđeno zakonom ili pravilnikom o radu uslov za obavljanje poslova tog zanimanja.

³ Vidjeti Prilog 2 uz Analizu.

ZAKLJUČAK:

Učenik koji obavlja praktičnu nastavu kod poslovnog subjekta se ne smatra radnikom niti licem angažovanim za rad kod poslodavca.

IV PRIMJENJIVOST ODREDBI ZAKONA O RADU KOJE SE ODNOSI NA ZAŠTITU MALOLJETNIKA NA UČENIKE KOJI OBAVLJAJU PRAKTIČNU NASTAVU I FERIJALNU PRAKSU KOD POSLOVNOG SUBJEKTA

Uzevši u obzir prirodu pojedinih odredbi Zakona o radu te značaj dobra koje se njima štiti, opravdano bi bilo tumačiti da bi se dolje navedene odredbe Zakona o radu koje se tiču mjera zaštite zdravlja i sigurnosti za maloljetne radnike, a čiji je cilj spriječiti štetne učinke ili povećane rizike za život i zdravlje maloljetnika, trebale analogno primijeniti i na učenike koji obavljaju praktičnu nastavu i ferijalnu praksu kod poslovnog subjekta. Njihova analogna primjena bi značila da:

- 1) je prilikom stupanja učenika na praktičnu nastavu i ferijalnu praksu poslovni subjekt dužan omogućiti učenicima da se upoznaju sa propisima u vezi sa sigurnošću i zdravljem na radu⁴;
- 2) je prilikom stupanja na praktičnu nastavu i ferijalnu praksu učenik dužan pribaviti ljekarsko uvjerenje ovlaštenog ljekara ili nadležne zdravstvene ustanove kojim dokazuje da ima opću zdravstvenu sposobnost za rad⁵;
- 3) učenik ima pravo na zdravstvene preglede koji za cilj imaju zaštitu njegovog zdravlja i psihičkog i fizičkog razvoja prije započinjanja praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta najmanje jednom u dvije godine, na trošak poslovnog subjekta⁶;
- 4) je učeniku zabranjeno obavljanje naročito teških fizičkih poslova, radova pod zemljom ili pod vodom, te ostalih poslova koji bi mogli štetno i s povećanim rizikom utjecati na njegov život i zdravlje, razvoj i moral, s obzirom na njegove psihičke i fizičke osobine^{7 8};
- 5) je praktična nastava, odnosno ferijalna praksa kod poslovnog subjekta koja se obavlja u industriji zabranjena u periodu između 19.00 sati i 7.00 sati sljedećeg dana⁹;
- 6) je praktična nastava, odnosno ferijalna praksa kod poslovnog subjekta koja se ne obavlja u industriji zabranjena u periodu između 20.00 sati i 6.00 sati sljedećeg dana¹⁰.

Napominjemo da su ostala pitanja koja se tiču zaštite zdravlja učenika tokom obavljanja praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta analizirana u Poglavlju "Mjere zaštite zdravlja i sigurnosti na mjestu izvođenja praktične nastave".

⁴ Analogno odredbama člana 55. stav (1) Zakona o radu.

⁵ Analogno odredbama člana 20. stav (2) Zakona o radu.

⁶ Analogno odredbama člana 58. Zakona o radu.

⁷ Analogno odredbama člana 57. Zakona o radu.

⁸ Odredbama člana 57. stav (3) Zakona o radu predviđeno je da će federalni ministar (u pravilu nadležni federalni ministar za pitanja rada uz saglasnost ministra zdravstva) posebnim propisom utvrditi poslove na kojima se ne smiju zapošljavati maloljetni radnici. Do dana sačinjavanja Analize takav propis nije donesen.

⁹ Analogno odredbama člana 42. stav (2) Zakona o radu.

¹⁰ Analogno odredbama člana 42. stav (3) Zakona o radu.

ZAKLJUČAK:

Odredbe Zakona o radu koje se tiču mjera zaštite zdravlja i sigurnosti za maloljetne radnike trebaju se analogno primijeniti na učenike na praktičnoj nastavi kod poslovnog subjekta.

V INSPEKCIJSKI NADZOR NAD POSLOVNIM SUBJEKTOM KOD KOJEG UČENICI IZVODE PRAKTIČNU NASTAVU I FERIJALNU PRAKSU

Kako tokom praktične nastave i ferijalne prakse učenici faktički učestvuju u određenom dijelu procesa rada kod poslovnog subjekta, u praksi se pojavilo pitanje inspeksijskog nadzora nad izvođenjem praktične nastave izvan škole i ferijalne prakse, te pitanje (ne)postojanja nadležnosti inspektorata rada i zaštite na radu kantonalnih uprava za inspeksijske poslove za vršenje nadzora nad poslovnim subjektom kod kojeg se izvodi ovaj vid nastave, odnosno prakse, a imajući u vidu da se radi o odnosima koji nisu regulisani radnopravnim propisima nad čijom primjenom nadzor vrše gore spomenuti organi. S tim u vezi, obratili smo se službenim upitom organu uprave nadležnom za poslove inspekcije – Federalnoj upravi za inspeksijske poslove, Inspektoratu rada, zaštite na radu i socijalne zaštite Kantonalne uprave za inspeksijske poslove KS, ali i Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike.

Inspektorat rada, zaštite na radu i socijalne zaštite Kantonalne uprave za inspeksijske poslove KS izdao je mišljenje¹¹ u kojem navodi da nadzor nad procesom rada poslovnih subjekata, koji uključuje provjeru postojanja i zakonitosti pravne osnove za prisustvo bilo kojeg lica u procesu rada (uključujući i učenika koji obavlja praktičnu nastavu), spada u nadležnost tog organa.

Shodno gore navedenom mišljenju, ovaj inspektorat bi prisustvo učenika u procesu rada kod poslovnih subjekata smatrao zakonitim ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- a) **ukoliko učenici učestvuju u procesu rada kod poslovnog subjekta u okvirima praktične nastave;**
- b) **ukoliko se takva nastava odvija u okviru programa ili projekta koji se implementira uz saglasnost nadležnog ministarstva obrazovanja;**
- c) **ukoliko se inspektorima neposredno predoče dokazi (dokumentacija) iz koje proizlazi da se takva nastava može izvoditi u svakom konkretnom slučaju;**
- d) **ukoliko postoje dokazi da su osobe koje učestvuju u procesu rada kod poslovnog subjekta, u momentu vršenja inspeksijskog nadzora, učenici obrazovne ustanove koja je uključena u obrazovni program (*molimo pogledati tačku b*).**

U vezi sa gore navedenim, stoji pretpostavka da je ovakav stav jednak stavovima i ostalih nadležnih kantonalnih inspekcija.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike potvrdilo je službenim mišljenjem br. 03-30/11-36/22 AG od 19.01.2022. godine¹² da su kantonalne uprave za inspeksijske poslove (inspektor zaštite na radu odnosno inspektor rada) nadležne da vrše inspeksijski nadzor nad primjenom

¹¹ Vidjeti Prilog 5 uz Analizu.

¹² Vidjeti Prilog 12 uz Analizu.

Zakona o zaštiti na radu, te propisa donesenih na osnovu toga zakona i u kontekstu sprovođenja mjera zaštite sigurnosti i zdravlja na radu učenika tokom praktične nastave. Dodatno, Federalna uprava za inspekcijske poslove potvrdila je u dopisu br. 08-3311-06410/21 od 14.01.2022. godine da poslovni subjekat koji organizuje izvođenje praktične nastave podliježe inspekcijskom nadzoru u pogledu sprovođenja mjera zdravstvenog nadzora u skladu sa propisima iz oblasti zaštite stanovništva od zaraznih bolesti.¹³

Dodatno, kada je u pitanju nadzor nad primjenom propisa iz oblasti zaštite stanovništva od zaraznih bolesti (sanitarni nadzor i druge mjere zdravstvenog nadzora) nadležne su kantonalne uprave za inspekcijske poslove (inspektori za sanitarne poslove).

ZAKLJUČAK:

Poslovni subjekat koji organizuje izvođenje praktične nastave u svojim prostorijama podliježe inspekcijskom nadzoru u pogledu sprovođenja mjera zaštite sigurnosti i zdravlja učenika tokom praktične nastave, te sprovođenja mjera zdravstvenog nadzora u skladu sa propisima iz oblasti zaštite na radu i zaštite stanovništva od zaraznih bolesti.

VI (NE)MOGUĆNOST ZASNIVANJA RADNOG ODNOSA SA UČENIKOM

Kako su zabilježeni slučajevi izražavanja interesa poslovnih subjekata za zaposlenjem učenika koji su pokazali izvanredne rezultate tokom izvođenja praktične nastave, to je od strane privatnog sektora identifikovano pitanje mogućnosti zasnivanja radnog odnosa sa učenikom tokom školovanja.

Uslovi za zasnivanje radnog odnosa sa maloljetnikom propisani su Zakonom o radu. Dodatno, određeni međunarodni standardi regulišu pitanje najniže dobi za zaposlenje. Radi se o Konvenciji MOR-a br. 138 o minimalnoj dobi i Direktivi 94/33/EZ o zaštiti mladih na radu, čija rješenja je ratifikacijom preuzela Bosna i Hercegovina.

Shodno odredbama člana 20. Zakona o radu, sa licem mlađim od 15 godina života ne može se zaključiti ugovor o radu niti se ono može zaposliti na bilo koju vrstu poslova. Nadalje, lice između 15 i 18 godina života može zaključiti ugovor o radu, odnosno zaposliti se uz ispunjenje sljedećih uslova:

- ako pribavi saglasnost zakonskog zastupnika;
- ako od ovlaštenog ljekara ili nadležne zdravstvene ustanove pribavi ljekarsko uvjerenje kojim dokazuje da ima opću zdravstvenu sposobnost za rad.

Konvencija MOR-a br. 138 dodatno predviđa da najniža dob za zasnivanje radnog odnosa, odnosno za rad ne može biti ispod dobi za završetak obaveznog školovanja, ali u svakom slučaju ne smije biti ispod 15 godina života. Nadalje predviđa da se nacionalnim zakonima ili drugim propisima može dopustiti zapošljavanje ili rad osoba koje imaju najmanje 15 godina starosti, ali još nisu završile svoje obavezno školovanje, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- ako je izvjesno da rad neće biti štetan za njihovo zdravlje ili razvoj; i

¹³ Vidjeti Prilog 13 uz Analizu.

- ukoliko rad nije takav da šteti njihovom pohađanju škole, učestvovanju u programima profesionalne orijentacije ili obrazovanja odobrenim od strane nadležne vlasti ili njihovim sposobnostima da imaju korist od nastave koju pohađaju.¹⁴

U naprijed navedenim slučajevima, shodno odredbama člana 7. stav (3) Konvencije, nadležna vlast mora utvrditi djelatnosti u kojima se zapošljavanje i rad mogu dopustiti, te mora propisati broj sati i uslove za obavljanje takvog zaposlenja i rada. U momentu sačinjavanja ove Analize, takvi propisi nisu doneseni u FBiH.

U većini kantona u FBiH, dobna granica za zasnivanje radnog odnosa (15 godina) se poklapa sa završetkom obaveznog osnovnog obrazovanja. To nije slučaj sa Kantonom Sarajevo, Bosansko-podrinjskim kantonom Goražde i Unsko-sanskim kantonom gdje je srednjoškolsko obrazovanje obavezno u trajanju od 2 godine.

Dakle, iako je Zakon o radu predvidio minimalnu dob od 15 godina života za zasnivanje radnog odnosa, osnovano je tumačiti da je u gore navedenim kantonima, a primjenom obavezujućih međunarodnih standarda, potrebno podići dobnu granicu za zapošljavanje na način da bude usklađena sa završetkom obaveznog srednjoškolskog obrazovanja.

Kada je u pitanju mogućnost zasnivanja radnog odnosa, odnosno rada lica starosti ispod 18 godina, potrebno je uzeti u obzir i odredbe Evropske socijalne povelje.

Naime, sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava djece i mladih na zaštitu, Evropska socijalna povelja je obavezala zemlje potpisnice, među kojima je i Bosna i Hercegovina, na preuzimanje, *inter alia*, obaveze da predvide kako će radno vrijeme osoba starosti ispod 18 godina biti ograničeno u skladu sa potrebama njihovog razvitka, a posebno njihovim potrebama za stručnim obrazovanjem. S tim u vezi, pored gore navedenih zakonskih uslova, prilikom zapošljavanja učenika kao maloljetnog lica, potrebno je voditi računa da se njegov razvoj odvija nesmetano te da se zadovolje njegove obrazovne potrebe.

ZAKLJUČAK:

Analizom gore navedenih propisa utvrđeno je da postoji mogućnost zasnivanja radnog odnosa sa učenicom uz ispunjenje sljedećih uslova:

- **da se radi o učeniku koji je navršio 15 godina starosti i koji ne pohađa obavezno obrazovanje;**
- **da postoji saglasnost zakonskog zastupnika učenika;**
- **da je ovlašteni ljekar ili nadležna zdravstvena ustanova izdala ljekarsko uvjerenje kojim dokazuje da učenik ima opću zdravstvenu sposobnost za rad;**
- **da se radno vrijeme učenika ograniči u skladu sa potrebama njegovog razvoja, a posebno potrebama za stručnim obrazovanjem.**

Dodatno, potrebno je razmotriti eventualne smetnje za zapošljavanje učenika koje bi iz statusa i obaveza učenika mogle proizlaziti iz kantonalnih propisa iz oblasti obrazovanja.

Ukoliko učenik sa navršenih 15 godina i dalje pohađa obavezno obrazovanje, njegovo zapošljavanje bit će dopušteno ukoliko:

¹⁴ Član 7. Konvencije MOR-a br. 138.

-
- je izvjesno da rad neće biti štetan za njegovo zdravlje ili razvoj;
 - rad nije takav da šteti njegovom pohađanju škole, učestvovanju u programima profesionalne orijentacije ili obrazovanja odobrenim od strane nadležne vlasti ili njegovim sposobnostima da ima korist od nastave koju pohađa;
 - ukoliko nadležna vlast utvrdi djelatnosti u kojima se zapošljavanje i rad mogu dopustiti te propiše broj sati i uslove za obavljanje takvog zaposlenja i rada, a sve u skladu sa Konvencijom MOR-a br. 138.
-

VII UGOVARANJE OBAVEZNOG RADA UČENIKA PO OKONČANJU ŠKOLOVANJA

Imajući u vidu obaveze finansijske prirode i izdatke koji nastaju za poslovnog subjekta u vezi sa organizacijom praktične nastave i ferijalne prakse, zabilježeno je interesovanje određenih poslovnih subjekata u pogledu mogućnosti ugovaranja obaveznog rada učenika koji obavljaju praktičnu nastavu po okončanju njihovog školovanja.

Mišljenja smo da je ovakva praksa u direktnoj suprotnosti sa pravom svake osobe da ne bude držana na obaveznom radu. Riječ je o ustavnoj kategoriji koja podrazumijeva pravo čovjeka da slobodno, bez ikakve prisile, lično obavlja rad za koji se sam, svojom voljom, odlučio.

ZAKLJUČAK:

Predviđanje obaveznog rada u bilo kojoj formi nije dozvoljeno, te ukoliko bi ugovor koji reguliše izvođenje praktične nastave kod poslovnog subjekta sadržavao odredbe tog karaktera, iste bi bile ništavne, odnosno ne bi obavezivale učenika da ostane na radu kod poslovnog subjekta kod kojeg izvodi praktičnu nastavu po okončanju školovanja.

VIII NAJNIŽA DOB ZA OBAVLJANJE PRAKTIČNE NASTAVE I FERIJALNE PRAKSE KOD POSLOVNOG SUBJEKTA

Kako je federalni zakonodavac propisao zakonsku zabranu rada osoba mlađih od 15 godina, to se javilo pitanje da li se ovo starosno ograničenje treba primijeniti i na slučajeve izvođenja praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta s obzirom na to da učenici faktički učestvuju u procesu rada.

Prije analize relevantnih radnopravnih propisa, smatramo relevantnim napomenuti na ovom mjestu da kantonalni propisi iz oblasti srednjeg obrazovanja i odgoja ne regulišu pitanje najniže dobi za obavljanje praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta.

Mišljenja smo da se zakonska zabrana rada osoba mlađih od 15 godina odnosi isključivo na rad u radnom odnosu, odnosno na oblike zapošljavanja predviđene Zakonom o radu koji ne uključuju praktičnu nastavu i ferijalnu praksu kod poslovnog subjekta. Ovakav zaključak je dodatno potkrijepljen i odredbama Konvencije MOR-a br. 138 o najnižoj dobi za zapošljavanje kojima je izričito propisano da se ta Konvencija (a samim tim i odredbe koje se odnose na najnižu dob za zapošljavanje) ne primjenjuje na rad koji obavljaju djeca i mlade osobe u školama općeg, stručnog ili tehničkog

obrazovanja ili u drugim ustanovama za izobrazbu, niti na rad koji obavljaju osobe s najmanje 14 godina starosti u poduzećima, ako se takav rad obavlja u skladu sa uslovima propisanim od strane nadležne vlasti nakon savjetovanja s organizacijama zainteresiranih poslodavaca i radnika, gdje one postoje, a sastavni je dio:

- kursa obrazovanja, odnosno izobrazbe za koju je škola ili ustanova za izobrazbu primarno odgovorna;
- programa izobrazbe koji se uglavnom ili u cijelosti odvija u poduzeću, a koji je odobrila nadležna vlast; ili
- programa upućivanja ili orijentacije koji ima za cilj olakšati izbor zanimanja ili vrste stručnog osposobljavanja.

ZAKLJUČAK:

Najniža dob za obavljanje praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta nije predviđena ni domaćim ni međunarodnim propisima.

IX DOPRINOSI ZA OBAVEZNO OSIGURANJE

Federalni propisi koji regulišu oblast obaveznog osiguranja tretiraju učenika na praktičnoj nastavi, odnosno ferijalnoj praksi kao *lice osigurano u određenim okolnostima*, te predviđaju jasnu obavezu obračuna i uplate doprinosa za penzijsko i invalidsko, te doprinosa za zdravstveno osiguranje za učenike tokom trajanja ovog vida nastave, odnosno prakse.

Shodno primjenjivim propisima, doprinosi za obavezno osiguranje učenika tokom praktične nastave i ferijalne prakse uključuju:

- doprinose za osiguranje za slučajeve invalidnosti i smrti usljed povrede na radu i profesionalne bolesti; i
- doprinose za zdravstveno osiguranje za slučajeve povrede na radu i profesionalnih bolesti.

U daljem tekstu Analize slijedi prikaz zakonodavnih rješenja po pitanju obaveze plaćanja doprinosa za obavezno osiguranje učenika.

A. Doprinosi za osiguranje za slučajeve invalidnosti i smrti usljed povrede na radu i profesionalne bolesti (u daljem tekstu: doprinosi za PIO)

Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju predviđa da učenik ima pravo na osiguranje u slučaju invalidnosti i smrti usljed povrede na radu i profesionalne bolesti tokom obavljanja praktične nastave, odnosno stručne prakse kod poslodavca¹⁵, te svrstava učenika pod kategoriju *lica osiguranih u određenim okolnostima*. Ovaj zakon eksplicitno propisuje i krug lica koja ne ostvaruju prava na osnovu povrede na radu ili profesionalne bolesti u vezi sa poslovima za koje ostvaruju ugovorenu naknadu, ali među njima ne navodi učenike koji obavljaju praktičnu nastavu, odnosno stručnu praksu kod poslodavca,¹⁶ u vezi s čim zaključujemo da nisu isključeni iz ostvarivanja prava na osnovu povrede na radu ili profesionalne bolesti, odnosno da im se obezbjeđuju prava na osnovu povrede na radu ili profesionalne bolesti u slučaju nastupanja tih osiguranih slučajeva. Druge odredbe ovog propisa ne upućuju jasno na to koja prava

¹⁵ Član 17. tačka c) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

¹⁶ Član 87. u vezi sa članom 12. tačke c), d) i e) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

bi učenici na praktičnoj nastavi zapravo mogli ostvariti, s obzirom na to da se prava koja se ostvaruju u tim osiguranim slučajevima gotovo isključivo vežu za druge statuse osiguranika, prije svega za lica koja su u radnom odnosu. Međutim, uzevši u obzir prirodu prava zagaranovanih Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju i uslove koji se moraju ispuniti da bi određena osoba postala njihov titular, moglo bi se tumačiti da učenik na praktičnoj nastavi (neovisno o mjestu izvođenja praktične nastave), pod uslovom da je uredno prijavljen na osiguranje i da su doprinosi uredno plaćeni, ima sljedeća prava iz PIO-a: pravo na invalidsku penziju i pravo na novčanu naknadu zbog fizičke onesposobljenosti. Iako je vjerovatnoća da će učenik-osiguranik imati dijete u periodu u kojem traju određene okolnosti i tokom kojeg je osiguran u slučaju invalidnosti i smrti usljed povrede na radu i profesionalne bolesti mala, ipak smo dužni spomenuti i pravo djeteta učenika na porodičnu penziju koja se veže za pravo na invalidsku penziju čiji bi titular bio učenik.

Naime, pravo na porodičnu penziju ima dijete umrlog osiguranika (učenika) koji je na dan smrti ispunjavao uslove za invalidsku penziju i dijete umrlog korisnika invalidske penzije (učenika).

U slučaju nastupanja smrti učenika koji je ispunjavao uslove za invalidsku penziju ili je ostvarivao pravo na invalidsku penziju, njegovo dijete ima pravo na porodičnu penziju do navršenih 15 godina života. Poslije navršenih 15 godina života, dijete ima pravo na porodičnu penziju do završetka redovnog školovanja, ali najkasnije do navršenih 26 godina života. Dijete kod koga nastupi nesposobnost za samostalan život i rad prije 15. godine života ima pravo na porodičnu penziju dok ta nesposobnost traje. Dijete kod koga nesposobnost za privređivanje nastupi poslije 15. godine života, a prije smrti osiguranika, odnosno korisnika penzije ima pravo na porodičnu penziju ako ga je osiguranik, odnosno korisnik penzije izdržavao do svoje smrti. Dijete kod koga u toku korištenja prava na porodičnu penziju nastupi nesposobnost za samostalan život i rad ili nesposobnost za privređivanje zadržava pravo na penziju dok ta nesposobnost traje.¹⁷

Fizička onesposobljenost postoji kada je osiguranik-učenik pretrpio gubitak, ozbiljnu povredu ili značajnu onesposobljenost organa ili dijelova tijela što pogoršava prirodnu aktivnost organizma i zahtijeva veći napor za zadovoljavanje životnih potreba, bez obzira da li je na taj način prouzrokovana invalidnost ili ne.¹⁸ Pravo na novčanu naknadu zbog fizičke onesposobljenosti stiče učenik-osiguranik čija je fizička onesposobljenost u iznosu od najmanje 30% nastala kao rezultat povrede na radu ili bolesti uzrokovane radom.¹⁹ Vrste fizičke onesposobljenosti na osnovu kojih se stiče pravo na novčanu naknadu kao i procenat takve onesposobljenosti utvrđuju se zakonom.²⁰ Osnov za novčanu naknadu za fizičku onesposobljenost je najniži iznos penzije utvrđen u skladu sa Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju.²¹

Novčana naknada za fizičku onesposobljenost se utvrđuje prema procentu fizičke onesposobljenosti i izražava se u odgovarajućem procentu od osnova, a u skladu sa tabelom ispod.

Tabela 1: Način izračuna novčane naknade za fizičku onesposobljenost

Za fizičku onesposobljenost od	Stepen	Novčana naknada izražena kao procenat od osnove
100 %	1	60%
90%	2	54%
80%	3	48%

¹⁷ Član 73. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

¹⁸ Član 67. stav (1) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

¹⁹ Član 67. stav (2) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

²⁰ Član 67. stav (3) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

²¹ Član 67. stav (4) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

70%	4	42%
60%	5	36%
50%	6	30%
40%	7	24%
30%	8	18%

Izvor: Član 67. stav (5) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju

Učenik kao osiguranik ima pravo na novčanu naknadu od momenta nastupanja fizičke onesposobljenosti ukoliko je zahtjev za naknadu podnesen u roku od tri mjeseca od dana nastupanja fizičke onesposobljenosti. Ako je zahtjev podnesen nakon isteka predviđenog perioda, učenik-osiguranik ima pravo na novčanu naknadu od prvog dana u mjesecu nakon podnošenja zahtjeva i za tri mjeseca unazad.²² Ako je učenik-osiguranik za isti slučaj fizičke onesposobljenosti stekao pravo na novčanu naknadu i na osnovu Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju i na osnovu drugih propisa, u tom slučaju može po sopstvenom izboru koristiti bilo koji od ova dva osnova za naknadu.²³

Ukoliko se analogno primijene odredbe člana 58. stav (1) tačka a) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, učenik kao osiguranik kod koga je utvrđena I. kategorija invalidnosti²⁴ stiže pravo na invalidsku penziju ako je invalidnost prouzrokovana povredom na radu ili profesionalnom bolešću, bez obzira na dužinu penzijskog staža (što bi značilo da to može biti i jedan dan praktične nastave pod uslovom da je učenik uredno prijavljen putem odgovarajućeg obrasca i da su doprinosi uredno uplaćeni).

Na ovom mjestu napominjemo da je Federalno ministarstvo rada i socijalne politike izdalo službeno mišljenje br. 04-31/16-3570/21 M.T. od 19.01.2022. godine²⁵ kojim je utvrdilo da učenici za vrijeme praktične nastave mogu ostvarivati sva prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja koja im pripadaju u slučaju invalidnosti i smrti, uz ispunjavanje svih uvjeta propisanih Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Međutim, kada su u pitanju ostala prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja (izuzimajući pravo na invalidsku penziju, pravo na novčanu naknadu zbog fizičke onesposobljenost i pravo na porodičnu penziju koja se veže za pravo na invalidsku penziju čiji bi titular bio učenik) zaključujemo da učenici ne mogu konzumirati pravo na starosnu penziju iz razloga je školovanje traje kraće od bilo kojeg trenutno važećeg uslova za starosnu penziju - najmanje 15 godina staža osiguranja i prava vezana za II kategoriju invalidnosti vezana za promjenu radnog mjesta, jer i nisu osiguranici u radnom odnosu.

Nadalje, dodatno je odredbama Odluke o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje Federacije Bosne i Hercegovine za lica osigurana u određenim okolnostima propisano da je obveznik obračuna i uplate doprinosa za PIO za učenike odgojno-obrazovna ustanova.²⁶ Shodno odredbama ove odluke, doprinosi za PIO za učenike plaćaju se u mjesečnom iznosu od 3,00 KM za vrijeme obavljanja praktičnog rada učenika u toku sticanja obrazovanja i odgoja²⁷,

²² Član 67. stav (4) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

²³ Član 67. stav (4) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

²⁴ Gubitak radne sposobnosti (I. kategorija invalidnosti) postoji kada se utvrdi da osiguranik u obaveznom osiguranju trajno nije sposoban za rad na radnom mjestu, odnosno poslu koji je obavljao na dan ocjene radne sposobnosti ili koji je obavljao prije prestanka osiguranja, kao ni za drugo radno mjesto, odnosno posao koji odgovara njegovoj stručnoj spremi, odnosno radnoj sposobnosti stečenoj radom niti se prekvalifikacijom ili dokvalifikacijom može osposobiti za druge poslove koji odgovaraju njegovoj stručnoj spremi, odnosno radnoj sposobnosti stečenoj radom.

²⁵ Vidjeti prilog 12 uz Analizu.

²⁶ Član 1. stav (1) Odluke o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima.

²⁷ Tekst Odluke se referiše na „praktičan rad učenika u toku sticanja obrazovanja i odgoja“ što dodatno upućuje na zaključak da je obaveza osiguranja za slučajeve nastupanja invalidnosti i smrti usljed povrede na radu i profesionalne bolesti neovisna o mjestu izvođenja praktične

odnosno ako praktična nastava traje kraće od mjesec dana, iznos doprinosa utvrđuje se srazmjerno broju dana za koji se plaća doprinos.²⁸

Napominjemo da je radi sticanja statusa osiguranika obveznik uplate doprinosa (škola) obavezan da u Jedinствeni sistem dostavi prijavu lica koje se nalazi u tim okolnostima.²⁹ U vezi sa ovom obavezom, škola je dužna nadležnom uredu Porezne uprave FBiH podnijeti zahtjev za prijavu osiguranja učenika (JS3120 – “Prijava/Odjava lica osiguranih u određenim okolnostima kao i lica osiguranih po drugim osnovama”) u skladu sa odredbama Pravilnika o podnošenju prijave za upis i promjene upisa u Jedinствeni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa.³⁰ Vidjeti ispod predmetni obrazac, kao i instrukcije za njegovo popunjavanje.

nastave. Dakle, pravo na osiguranje imaju kako učenici koji obavljaju praktičnu nastavu kod poslovnog subjekta, tako i oni koji nastavu obavljaju u školskim radionicama.

²⁸ Član 1. stav (2) u vezi sa članom 2. Odluke o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima.

²⁹ Član 18. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

³⁰ U Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine broj 105/21 objavljen je Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o podnošenju prijave za upis i promjene upisa u Jedinствeni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa čiji je sastavni dio i novi obrazac JS3120 - “Prijava/Odjava lica osiguranih u određenim okolnostima kao i lica osiguranih po drugim osnovama”.

Federacija Bosne i Hercegovine Federalno ministarstvo finansija/financija Porezna uprava	Obrazac JS3120 Prijava/Odjava lica osiguranih u određenim okolnostima kao i lica osiguranih po drugim osnovama	<i>Bar kod</i>
---	---	----------------

Prvi dio – Podaci o obvezniku uplate doprinosa

1) JIB <input style="width: 100%;" type="text"/>	5) Šifra općine <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>	6) Vrsta prijave ☐ Prijava osiguranja ☐ Promjena ličnih podataka ☐ Odjava osiguranja
2) Naziv obveznika uplate doprinosa:		7) Telefon:
3) Adresa obveznika uplate doprinosa:		
4) Grad i poštanski broj:		8) E-mail:

Drugi dio – Podaci o osiguranju

1 Datum prijave/odjave/ osiguranja	<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> / <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>	
2 Osnov za uplatu doprinosa		<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>

Treći dio – Podaci o osiguraniku

	JMB ili lični identifikacijski broj (za strance)	Prezime i ime	Adresa prebivališta	Općina prebivališta
1	<input style="width: 100%;" type="text"/>			<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>
2	<input style="width: 100%;" type="text"/>			<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>
3	<input style="width: 100%;" type="text"/>			<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>
4	<input style="width: 100%;" type="text"/>			<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>
5	<input style="width: 100%;" type="text"/>			<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>
6	<input style="width: 100%;" type="text"/>			<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>
7	<input style="width: 100%;" type="text"/>			<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>
8	<input style="width: 100%;" type="text"/>			<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>
9	<input style="width: 100%;" type="text"/>			<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>
10	<input style="width: 100%;" type="text"/>			<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/>

Četvrti dio – Potvrda i prijem

Ovjera predstavnika obveznika uplate doprinosa

Ovjera prijema u Poreznoj upravi

Potpis podnosioca prijave:		Datum:	Ime i prezime službenika Porezne uprave:	
Ime i prezime lica koje je popunilo prijavu:	Potpis lica koje je popunilo prijavu:	MP		
	Datum:			
Telefonski broj lica koje je popunilo prijavu:			Potpis službenika Porezne uprave:	
Odgovornost lica koje je popunilo prijavu: Izjavljujem da sam pregledao/la ovu prijavu i da su uneseni podaci, prema mom najboljem znanju i vjerovanju, vjerodostojni, tačni i potpuni.			Datum prijema prijave:	

Ispod slijede objašnjenja za ispunjavanje pojedinačnih polja obrasca.

Tabela 2: Instrukcije za popunjavanje obrasca JS3120

Prvi dio – Podaci o obvezniku uplate doprinosa		
1.	JIB	Jedinstveni identifikacioni broj obveznika uplate doprinosa, dodijeljen od strane Porezne Uprave. Ukoliko je obveznik doprinosa organizaciona jedinica, upisuje se JIB koji je dodijeljen organizacionoj jedinici.
2.	Naziv obveznika uplate doprinosa	Naziv obveznika doprinosa, prema registraciji u Poreznoj upravi.
3.	Adresa obveznika uplate doprinosa	Adresa obveznika doprinosa, ili organizacione jedinice, registrovana u Poreznoj upravi.
4.	Grad i poštanski broj	Grad i poštanski broj adrese obveznika doprinosa, ili organizacione jedinice, registrovan u Poreznoj upravi.
5.	Šifra opštine	Šifra opštine gdje je registrovan obveznik doprinosa (ili organizaciona jedinica) u Poreznoj upravi. Koristiti šifrnarnik opština koji se koristi kod uplate javnih prihoda.
6.	Vrsta prijave	Vrsta prijave Izabrati odgovarajuće polje. Ukoliko se vrši prijava osiguranja, označiti polje "Prijava osiguranja". Ukoliko se vrši odjava osiguranja, označiti polje "Odjava osiguranja". Ukoliko se vrši promjena podataka za postojeće osiguranje, koristiti "Promjena ličnih podataka". Kod promjene osiguranja nije moguće mijenjati uplatioca doprinosa i njegove podatke, JMB osiguranika, osnov osiguranja i datum prijave/promjene/odjave na osiguranje (u ovim slučajevima je potrebno izvršiti odjavu pa ponovo prijavu). Ukoliko je došlo do promjene imena, prezimena ili adrese osiguranika, te promjene je potrebno prvo izvršiti u agenciji IDDEEA (bivši CIPS), pa tek onda podnijeti prijavu.
7.	Telefon	Telefon na koji je moguće kontaktirati obveznika doprinosa u vezi sa podnesenom prijavom.
8.	E-mail adresa	E-mail na koji je moguće kontaktirati obveznika doprinosa u vezi sa podnesenom prijavom.
Drugi dio – Podaci o osiguranju		
1.	Datum prijave/odjave/promjene osiguranja	Dan, mjesec i godina od kada važi podnesena prijava. Ako se radi o prijavi osiguranja, potrebno je upisati datum od kada traje osiguranje. Kod odjave osiguranja treba upisati zadnji dan za koji važi osiguranje. Ukoliko je riječ o primjeni osiguranja, potrebno je unijeti
2.	Osnov za uplatu doprinosa	Slovima upisati: praktičan rad učenika i studenata. Šifru za osnov obaveze plaćanja doprinosa unosi službenik
Treći dio – Podaci o obvezniku doprinosa		
Napomena: Koristiti jedan red za jednog obveznika doprinosa. Ukoliko je potrebno prijaviti više od 10 obveznika, koristiti novi obrazac.		
1.	JMB (ili LIB za strance)	Jedinstveni matični broj obveznika doprinosa iz lične karte ili rodnog lista. Ukoliko se radi o stranom državljaninu, upisati Jedinstveni identifikacioni broj koji Porezna uprava dodjeljuje stranim državljanima ili LIB.
2.	Prezime i ime	Prezime i ime iz lične karte ili pasoša.

3.	Adresa prebivališta	Oficijelna adresa prebivališta, registrovana u agenciji IDDEEA (bivši CIPS)
4.	Opština prebivališta	Opština prebivališta, prema CIPS-u. Potrebno je slovima upisati naziv opštine. Šifru opštine popunjava službenik.
Četvrti dio – Potvrda i prijem		
1.	Potpis podnosioca prijave	Potpis lica koje je podnijelo obrazac.
2.	Ime i prezime lica koje je popunilo prijavu	Ime i prezime lica koje je popunilo obrazac.
3.	Potpis lica koje je popunilo prijavu	Potpis lica koje je popunilo obrazac.
4.	JMB lica koje je popunilo prijavu	JMB lica koje je popunilo obrazac.
5.	Datum podnošenja	Datum podnošenja obrasca.
6.	Telefonski broj lica koje je popunilo prijavu	Broj telefona lica koje je popunilo prijavu. Ovaj broj se koristi za kontakt ukoliko postoji greška na obrascu.
7.	Datum	Datum ovjere ukoliko postoji.
8.	M.P.	Pečat podnosioca prijave ukoliko postoji.
9.	Ime i prezime službenika Porezne uprave	NE POPUNJAVATI! Za internu upotrebu Porezne uprave.
10.	Potpis službenika Porezne uprave	NE POPUNJAVATI! Za internu upotrebu Porezne uprave.
11.	Datum prijema prijave	NE POPUNJAVATI! Za internu upotrebu Porezne uprave.

Izvor: Službena internet stranica Porezne uprave FBiH.

Naprijed navedeno je potvrđeno službenim mišljenjem Federalnog ministarstva za rad i socijalnu politiku br. 04/-35/25-673/18 M.T. od 16.03.2018. godine³¹, službenim mišljenjem Porezne uprave FBiH br. 13/08-02-3-836-1/20 – Dž.D od 30.06.2020. godine, službenim mišljenjem Porezne uprave FBiH br. 13/08-02-3-2021-1/21 Dž.D. od 31.01.2022. godine³², te službenim mišljenjem Federalnog ministarstva finansija br. 04-02-4-1198/22 od 16.02.2022. godine³³. Prijavu osiguranja u Jedinostveni sistem (JS3120) za lica koja su, u skladu sa zakonom, osigurana u određenim okolnostima, obveznik uplate doprinosa (škola) podnosi nadležnoj ispostavi Porezne uprave FBiH u roku od sedam dana od dana nastanka osnova za osiguranje osiguranika.³⁴ Dodatno, odjavu osiguranja potrebno je dostaviti Poreznoj upravi FBiH u roku od sedam dana o dana prestanka osnova za osiguranje učenika odnosno od dana prestanka praktične nastave.

Zaključno, prijava učenika u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa Porezne uprave FBiH se vrši u onom periodu u kom učenik vrši praktičnu nastavu odnosno prijava učenika se vrši u roku od sedam dana od dana otpočinjanja praktične nastave, a odjava u roku od sedam dana od dana prestanka obavljanja iste.

Dodatno, u međuvremenu je u Službenim novinama Federacije Bosne i Herecegovine broj 105/21 objavljen Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o podnošenju prijava za upis i promjene upisa u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa. Ovaj pravilnik predviđa uvođenje nove kategorije lica tzv. *lica osigurana pod drugim osnovama*, te se u tom kontekstu vrše i određene dopune obrasca JS3120, te predviđa novi obrazac JS3320, što je otvorilo pitanje da se li se novi obrazac JS3320 odnosi i na prijavu uplaćenih doprinosa za učenike na praktičnoj nastavi odnosno ferijalnoj praksi.

³¹ Vidjeti Prilog 1 uz Analizu.

³² Vidjeti Prilog 9 uz Analizu.

³³ Vidjeti Prilog 14 uz Analizu.

³⁴ Član 14. Pravilnika o podnošenju prijava za upis i promjene upisa u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa.

Obrazac možete vidjeti u nastavku Analize:

Federacija Bosne i Hercegovine Federalno ministarstvo finansija/financija Porezna uprava	Obrazac JS3320 Prijava uplaćenih doprinosa za lica osigurana po drugim osnovama	<i>Bar kod</i>				
Prvi dio – Podaci o obvezniku uplate doprinosa						
1) JIB <input style="width: 100%;" type="text"/>	5) Šifra općine <input style="width: 100%;" type="text"/>	6) Period (mjesec/godina) <input style="width: 100%;" type="text"/>				
2) Naziv obveznika uplate doprinosa:		7) Telefon:				
3) Adresa obveznika uplate doprinosa:						
4) Grad i poštanski broj:		8) E-mail:				
Drugi dio – Podaci o uplati doprinosa						
1	Ukupno iznos doprinosa za PIO	<input style="width: 95%;" type="text"/>				
2	Ukupno iznos doprinosa zdravstvenog osiguranja	<input style="width: 95%;" type="text"/>				
3	Ukupan broj osiguranika	<input style="width: 95%;" type="text"/>				
4	Datum uplate doprinosa	<input style="width: 95%;" type="text"/>				
5	Osnov za uplatu doprinosa	<input style="width: 95%;" type="text"/>				
Treći dio – Podaci o osiguraniku						
R. Br.	JMB ili lični identifikacijski broj (za strance)	Prezime i ime	Osnovica za doprinose	Iznos doprinosa za ZO	Iznos doprinosa za PIO/MIO	Općina prebivališta
1	<input style="width: 100%;" type="text"/>					<input style="width: 100%;" type="text"/>
2	<input style="width: 100%;" type="text"/>					<input style="width: 100%;" type="text"/>
3	<input style="width: 100%;" type="text"/>					<input style="width: 100%;" type="text"/>
4	<input style="width: 100%;" type="text"/>					<input style="width: 100%;" type="text"/>
Četvrti dio – Potvrda predaje						
Potvrda predstavnika obveznika uplate doprinosa						
Ime i prezime ovlaštenog lica, podnosioca prijave:	Potpis ovlaštenog lica, obveznika uplate doprinosa:	Datum podnošenja prijave:	M.P.			

Naime, odredbama člana 1. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o podnošenju prijave za upis i promjene upisa u Jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa predviđeno je da prijavu osiguranja u Jedinstveni sistem (JS3120) za lica koja su, u skladu sa zakonom, osigurana u određenim okolnostima kao i za lica osigurana po drugim osnovama, obveznik uplate doprinosa podnosi nadležnoj ispostavi Porezne uprave u roku od sedam dana od dana nastanka osnova za osiguranje osiguranika.

Dakle, kako možemo zaključiti, obrazac JS3120 koji je ranije služio isključivo za prijavu lica osigurana u određenim okolnostima je dopunjen samo u dijelu naziva obrasca koji je dopunjen i "licima osigurana po drugim osnovama", iz čega dodatno zaključujemo da se isti obrazac odnosi i na prijavu lica osiguranih po drugim osnovama odnosno da se radi o dvije različite kategorije lica. Također, odredbama člana 3. ovog pravilnika predviđeno je da obveznik uplate doprinosa u skladu sa posebnim kantonalnim propisom podnosi nadležnoj ispostavi Porezne uprave FBiH mjesečnu prijavu uplaćenih doprinosa za lica osigurana po drugim osnovama obrazac JS3320 istog, a najkasnije narednog dana od dana uplate doprinosa. Jezičkim tumačenjem navedenih odredbi Pravilnika zaključujemo da se obrazac JS3320 odnosi isključivo na novu kategoriju lica - *lica osigurana po drugim osnovama* odnosno da se ne odnosi na lica osigurana u određenim okolnostima (u koje spada i učenik na praktičnoj nastavi odnosno ferijalnoj praksi), kao što je to slučaj sa obrascem JS3120.

Međutim, kako je novi pravilnik u praksi poreskih ureda stvorio nedoumice u pogledu novog obrasca JS3320 i kruga lica na koje se primjenjuje, to je upućen zahtjev za izdavanje službenog mišljenja Federalnom ministarstvu finansija.

Federalno ministarstvo finansija izdalo je službeno mišljenje br. 04-2-4-1198/22 od 16.02.2022. godine kojim je potvrdilo da obrazac prijave uplaćenih doprinosa za predmetne osiguranike nije implementiran u Jedinственном sistemu, u vezi sa čim nismo mogli izvesti zaključak da li se novousvojeni obrazac odnosi na prijavu uplaćenih doprinosa za učenike.

Međutim, prema informacijama zaprimljenim od Porezne uprave FBiH³⁵, obrazac JS3320 može se koristiti i u svrhu uplate doprinosa za PIO/zdravstveno osiguranje za učenike tokom praktične nastave, iako to nije izričito navedeno u propisima.

U vezi sa uplatom doprinosa za PIO za učenike na praktičnoj nastavi, Porezna uprava FBiH izdala je uputstvo za uplatu istih sa informacijama prikazanim u tabeli ispod.

Tabela 3: Uputstvo za uplatu doprinosa za PIO za učenike na praktičnoj nastavi

Rok za uplatu doprinosa	Doprinosi se uplaćuju u tekućem mjesecu za prethodni mjesec.
Vrsta prihoda	712112
Šifra općine	Sjedište uplatioca.
U korist	Budžeta Federacije BiH otvoren kod Union banke d.d
Broj računa	Upisati sljedeći broj računa: 102-050-0000106-698. ³⁶
Budžetska organizacija FZPIO/MIO	Upisati sljedeći broj: 5102001.
Dodatna napomena:	Škole po uplati doprinosa isti ili naredni dan mogu predati obrazac JS3320 Poreznoj ispostavi sjedišta isplatioca sve dok se ne omogući njegovo elektronsko podnošenje. Napominjemo da će biti neophodno podnositi ovaj obrazac u pisanoj formi i kad se omogući elektronsko podnošenje ovog obrasca s obzirom na to da Porezna uprava sve original prijave dostavlja nadležnom fondu kao trajnu dokumentaciju.

Obračun PIO doprinosa za učenike na praktičnoj nastavi kod poslovnog subjekta može se vidjeti na primjeru ispod.

Tabela 4: Troškovi doprinosa za PIO za period jedne (školske) godine

Opis	Mjesečni iznos doprinosa (u KM)	Udio izvođenja praktične nastave (u %)	Izvođenje praktične nastave (u mjesecima)	Broj učenika	Troškovi doprinosa u jednoj godini (u KM)
I razred	3	40	7,5	28	252
II razred	3	40	7,5	37	333
III razred	3	60	7,5	35	472
IV razred	3	20	7,5	1	4
UKUPNO	/	/	/	101	1.061

³⁵ Prezentacija: Registracija, kontrola i naplata doprinosa u vezi sa praktičnom nastavom učenika kod privrednih subjekata, Ifeta Fazlić, rukovoditeljica Sektora za registraciju, kontrolu i naplatu doprinosa i pomoćnica direktora, Porezna uprava FBiH

³⁶ Skrećemo pažnju da je prije same uplate doprinosa neophodno provjeriti da li su generalije promijenjene.

Ako se iz Tabele 2 uzme za primjer III razred škole X, može se vidjeti da je udio izvođenja praktične nastave kod poslovnog subjekta 60%, odnosno tri dana sedmično. Može se izračunati da je mjesečni iznos doprinosa za jednog učenika 1,80 KM (3 KM * 60%). S obzirom na to da je broj učenika koji obavljaju praktičnu nastavu kod poslovnog subjekta 35 i da se praktična nastava obavlja 7,5 mjeseci, godišnji trošak doprinosa za učenike trećeg razreda škole X je 472,00 KM (1,80 KM * 35 učenika * 7,5 mjeseci).³⁷

Na ovom mjestu napominjemo da je odredbama člana 30. Zakona o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa propisana prekršajna odgovornost obveznika uplate doprinosa (*škola u konkretnom slučaju*) za slučaj neispunjavanja zakonom definisanih obaveza. Naime, novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 KM do 100.000,00 KM kaznit će se obveznik uplate doprinosa za prekršaj ako:

- ne podnese prijave osiguranja, objave osiguranja i prijave promjene u toku osiguranja;
- unese netačne podatke u prijave za upis u Jedinstveni sistem;
- podnese prijave osiguranja, objave osiguranja ili prijave promjena u toku osiguranja po isteku propisanog roka.

Za ovaj prekršaj kaznit će se i odgovorno lice u pravnom licu (*direktor škole u konkretnom slučaju*) novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 KM do 20.000,00 KM.

Pored novčane kazne počiniocu ovog prekršaja može se izreći i zabrana vršenja djelatnosti u periodu do šest mjeseci s ciljem sprečavanja budućeg činjenja prekršaja.

Dodatno, kako je u praksi uočeno da postoji nerazumijevanje obaveznog osiguranja i dobrovoljnog kolektivnog osiguranja učenika na osnovu ugovora zaključenih sa osiguravajućim društvima, to na ovom mjestu skrećemo pažnju na razlike između ovih vrsta osiguranja.

Kolektivno osiguranje učenika od posljedice nezgode je dobrovoljnog karaktera i roditelji učenika/učenici imaju pravo odlučiti da li će platiti premiju za ovo osiguranje, a na osnovu ugovora koji škole zaključuju sa osiguravajućim društvom. Škole, između ostalog, dogovaraju uslove osiguranja (visinu osigurane sume, visinu premije, obim pokrivenosti osiguranjem i slično), te u pravilu roditelji nemaju uticaja na ovakvo osiguranje. U slučaju nastupanja osiguranog slučaja (npr. povreda učenika koja je pokrivena osiguranjem), ovlašteni ljekar cenzor osiguravajućeg društva procjenjuje stepen invalidnosti i u odnosu na tablicu invalidnosti za određivanje postotka trajne invalidnosti kao posljedice nezgode određuje iznos koji će biti isplaćen učeniku na ime te povrede – koji je jednokratni i određuje se u određenom postotku u odnosu na osiguranu sumu (primjera radi: 1,5% od 20.000 KM).

Obavezno osiguranje u slučaju invalidnosti i smrti usljed povrede na radu i profesionalne bolesti tokom obavljanja praktične nastave, odnosno stručne prakse kod poslodavca učeniku daje trajna prava: pravo na invalidsku penziju i pravo na novčanu naknadu za fizičku onesposobljenost. Dakle, prava koja proizlaze iz obaveznog osiguranja nisu jednokratna.

ZAKLJUČAK

³⁷ Analiza troškova javnog sektora u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde u vezi sa organizovanjem i izvođenjem praktične nastave, juli 2021. god.

Učenik ima pravo na osiguranje za slučajeve invalidnosti i smrti usljed povrede na radu i profesionalne bolesti tokom obavljanja praktične nastave, odnosno ferijalne prakse. Da bi učenik stekao status osiguranika, škola je dužna da nadležnom uredu Porezne uprave FBiH podnese zahtjev za prijavu osiguranja učenika (JS3120 – “Prijava/Odjava lica osiguranih u određenim okolnostima kao i lica osiguranih po drugim osnovama”). Nadalje, škola ima obavezu obračuna i uplate doprinosa za to osiguranje u mjesečnom iznosu od 3,00 KM za svakog učenika tokom trajanja praktične nastave kod poslovnog subjekta i ferijalne prakse. Ovaj iznos se smanjuje, odnosno utvrđuje srazmjerno broju dana za koji se plaća doprinos ako praktična nastava/ferijalna praksa traje kraće od mjesec dana. Učenici za vrijeme praktične nastave/ferijalne prakse mogu ostvarivati sva prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja koja im pripadaju u slučaju invalidnosti i smrti, uz ispunjavanje svih uvjeta propisanih Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju, što je potvrđeno službenim mišljenjem Federalnog ministarstva rada i socijalne politike. To bi praktično značilo da učenik, koji je uredno prijavljen Poreznoj upravi FBiH putem obrasca JS3120 i za kojeg su uredno uplaćeni doprinosi za PIO, ostvaruje pravo na invalidsku penziju i pravo na novčanu naknadu zbog fizičke onesposobljenost za slučaj nasupanja osiguranih rizika odnosno da zakonom predviđeni titulari ostvaruju pravo na porodičnu penziju koja se veže za pravo na invalidsku penziju čiji bi titular bio učenik. Međutim, kada su u pitanju ostala prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja zaključujemo da učenici ne mogu konzumirati pravo na starosnu penziju iz razloga jer školovanje traje kraće od bilo kojeg trenutno važećeg uslova za starosnu penziju - najmanje 15 godina staža osiguranja i prava vezana za II kategoriju invalidnosti vezana za promjenu radnog mjesta jer nisu osiguranici u radnom odnosu. Činjenica da je škola zaključila ugovor o kolektivnom osiguranju učenika od posljedica nesretnog slučaja/nezgode ne oslobađa školu zakonske obaveze da prijavi, obračuna i uplati doprinose za PIO za učenike na praktičnoj nastavi. Uplata doprinosa se vrši u skladu sa uputstvima navedenim gore u tekstu Analize. Škole po uplati doprinosa isti ili naredni dan mogu predati obrazac JS3320 Poreznoj ispostavi sjedišta isplatioca sve dok se ne omogući njegovo elektronsko podnošenje. Napominjemo da će biti neophodno podnositi ovaj obrazac u pisanoj formi i kad se omogući elektronsko podnošenje ovog obrasca s obzirom na to da Porezna uprava sve original prijave dostavlja nadležnom fondu kao trajnu dokumentaciju.

B. Doprinosi za zdravstveno osiguranje za slučajeve povrede na radu i profesionalnih bolesti

Zakon o zdravstvenom osiguranju propisuje da učenici koji učestvuju u praktičnoj nastavi i praktičnom radu imaju pravo na zdravstvenu zaštitu za slučajeve povrede na radu i oboljenja od profesionalnih bolesti³⁸ i svrstava učenike u kategoriju *drugih lica osiguranih u određenim okolnostima*. Pod povredom na radu odnosno oboljenjem od profesionalne bolesti smatra se povreda odnosno oboljenje definisano propisima iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja.³⁹ Taj zakon nadalje propisuje da su pravna i fizička lica obavezna da za svaki slučaj povrede na radu i oboljenja od profesionalne bolesti radnika dostave kantonalnom zavodu osiguranja prijavu u roku od tri dana od dana povrede odnosno utvrđivanja oboljenja od profesionalne bolesti.⁴⁰ Nejasno je zašto se zakonodovac na mjestu na kojem reguliše pravo na zdravstvenu zaštitu lica koja su osigurana u određenim okolnostima (a nisu radnici) u kontekstu prijave povrede odnosno profesionalne bolesti referiše na radnika. Vjerujemo da je posrijedi greška tehničke prirode i da se gornji rok za prijavu povrede odnosno oboljenja kantonalnom zavodu zdravstvenog osiguranja odnosi i na učenike na praktičnoj nastavi.

³⁸ Član 28. stav (1) stav 1. tačka 1. Zakona o zdravstvenom osiguranju.

³⁹ Član 28. stav (1) stav 2. Zakona o zdravstvenom osiguranju.

⁴⁰ Član 28. stav (1) stav 3. Zakona o zdravstvenom osiguranju.

Zakon o zdravstvenom osiguranju nadalje propisuje da je organ uprave kantona nadležan za obrazovanje obavezan da obračunava i isplaćuju doprinose za zdravstveno osiguranje za učenike koji vrše praktičan rad u vezi s nastavom.⁴¹

Prema mišljenju Federalnog ministarstva zdravstva br. 07-37-2986/18 od 14.05.2018. godine⁴² zdravstveno osiguranje učenika po drugom osnovu ne isključuje obavezu plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje za slučajeve povrede na radu i profesionalnih bolesti tokom praktičnog rada u vezi s nastavom.

U vezi sa gore navedenim, u praksi postoji nerazumijevanje o tome da li se u slučaju doprinosa za zdravstveno osiguranje učenika za slučajeve povrede na radu i profesionalnih oboljenja radi o "posebnom doprinosu", te nedoumice u pogledu veze tog doprinosa sa doprinosom za "redovno zdravstveno osiguranje" koje učenik ostvaruje preko roditelja/staratelja učenika ili nadležnog ministarstva obrazovanja. Ovakvo nerazumijevanje dodatno usložnjava i činjenica da je Federalno ministarstvo zdravstva izdalo suprotstavljena mišljenja u vezi s navedenim pitanjem.

Kako je i navedeno naprijed u tekstu, Federalno ministarstvo zdravstva je 2018. godine izdalo mišljenje u kojem jasno navodi da zdravstveno osiguranje učenika po drugom osnovu ne isključuje obavezu plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje za slučajeve povrede na radu i profesionalnih bolesti tokom praktične nastave, što upućuje na zaključak da se radi o "posebnom doprinosu" za zdravstveno osiguranje za slučajeve povrede na radu i profesionalnih oboljenja.

S obzirom na to da niti jedan podzakonski propis ne razrađuje dodatno ovo pitanje, zatražili smo i dodatno pojašnjenje od Federalnog ministarstva zdravstva koje je nas je dalje uputilo na kantonalna ministarstva obrazovanja, koja nisu nadležna po ovom pitanju.

Kod povreda na radu ili oboljenja od profesionalne bolesti učenicima se, kao osiguranicima, u skladu sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju osigurava:

- zdravstvena zaštita i sprovođenje mjera otkrivanja i sprečavanja povreda na radu i profesionalne bolesti,
- odgovarajuća medicinska pomoć i pravo na ortpodeska pomagala radi liječenja i medicinske rehabilitacije od posljedica povreda na radu i oboljenja od profesionalnih bolesti radi uspostavljanja radne sposobnosti,
- naknada putnih troškova u vezi sa korištenjem zdravstvene zaštite i rehabilitacije prouzrokovane povredom na radu odnosno oboljenjem od profesionalne bolesti,⁴³ a sve u skladu sa provedbenim propisima kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja, te
- naknada za pogrebne troškove u skladu sa provedbenim propisima kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja.⁴⁴

Osnovicu, način obračunavanja i uplate doprinosa iz, između ostalih, sredstava budžeta kantona, utvrđuje svojim propisom zakondavno tijelo kantona na prijedlog kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja.⁴⁵ Dodatno, odrebama Zakona o zdravstvenom osiguranju je dalje precizirano da upravni odbor kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja predlaže stopu doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje, a u skladu sa zakonom.⁴⁶ Do dana sačinjavanja ove analize predmetni propisi nisu doneseni.

⁴¹ Član 86. stav (1) tačka 8. Zakona o zdravstvenom osiguranju.

⁴² Vidjeti Prilog 3 uz Analizu.

⁴³ Član 36. Zakona o zdravstvenom osiguranju.

⁴⁴ Član 52. Zakona o zdravstvenom osiguranju.

⁴⁵ Član 84. u vezi sa članom 80. stav 1. tačka 12. Zakona o zdravstvenom osiguranju.

⁴⁶ Član 103. stav 1. tačka 3. Zakona o zdravstvenom osiguranju.

U pogledu obrazaca putem kojih se učenik prijavljuje na zdravstveno osiguranje i putem kojih se prijavljuje uplata doprinosa nadležnom uredu Porezne uprave FBiH, dobili smo informacije od gđe. Ifete Fazlić, rukovodioca Sektora za registraciju, kontrolu i naplatu doprinosa – pomoćnice direktora, da se primjenjuju obrasci JS3120 i JS3220 o kojima je bilo riječi pod naslovom A. *Doprinosi za osiguranje za slučajeve invalidnosti i smrti usljed povrede na radu i profesionalne bolesti (u daljem tekstu: doprinosi za PIO).*

ZAKLJUČAK:

Kantonalna ministarstva nadležna za obrazovanje dužna su obračunavati i uplaćivati doprinose za zdravstveno osiguranje učenika tokom praktične nastave odnosno ferijalne prakse za slučajeve povrede na radu i profesionalnih oboljenja. Zdravstveno osiguranje učenika po drugom osnovu (npr. preko roditelja - osiguranika, preko ministarstva obrazovanja ukoliko učenik ne ostvaruje osiguranje preko roditelja i sl.) ne isključuje obavezu plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje za slučajeve povrede na radu i profesionalnih bolesti tokom praktičnog rada u vezi s nastavom.

Način prijave i obračuna, te stopa ovog doprinosa nisu regulisani važećim propisima, što čini odredbe Zakona o zdravstvenom osiguranju neprovodivima.

Kako zakon koristi termin „praktičan rad u vezi s nastavom“ ne označavajući pobliže mjesto izvođenja tog rada, te uzevši u obzire rješenja iz uporednog prava, zaključujemo da se predmetni doprinos uplaćuje za sve učenike koji obavljaju praktičnu nastavu, neovisno o mjestu izvođenja iste (u školskim radionicama ili kod poslovnog subjekta).

Na osnovu prijave i uredne uplate predmetnog doprinosa učenici imaju sljedeća prava: pravo na zdravstvenu zaštitu i sprovođenje mjera otkrivanja i sprečavanja povreda na radu i profesionalne bolesti, pravo na odgovarajuću medicinsku pomoć i pravo na ortopedsku pomagala radi liječenja i medicinske rehabilitacije od posljedica povreda na radu i oboljenja od profesionalnih bolesti radi uspostavljanja radne sposobnosti, pravo na naknadu putnih troškova u vezi sa korištenjem zdravstvene zaštite i rehabilitacije prouzrokovane povredom na radu odnosno oboljenjem od profesionalne bolesti, te pravo na naknadu pogrebnih troškova.

Kantonalne skupštine su nadležne za donošenje odluke/propisa o osnovici, način obračunavanja i uplate predmetnih doprinosa, a na osnovu prijedloga kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja. Do dana sačinjavanja ove analize ovakve odluke/propisi nisu doneseni.

X PORESKI TRETMAN PRIHODA UČENIKA NA OSNOVU NOVČANIH I NENOVČANIH NAKNADA U VEZI SA PRAKTIČNOM NASTAVOM I FERIJALNOM PRAKSOM

Analizom odredbi Zakona o porezu na dohodak, a imajući u vidu da se učenici koji izvode praktičnu nastavu kod poslovnog subjekta ne smatraju radnicima niti licima koja obavljaju povremene ili druge samostalne djelatnosti, utvrđeno je da prihodi od ovakve vrste angažmana kod poslovnog subjekta nisu definisani. Također, Zakonom o porezu na dohodak ovakav prihod nije naveden kao prihod koji se ne smatra dohotkom, kao ni prihod na koji se ne plaća porez na dohodak. Dodatno, odredbama tog zakona učenici nisu navedeni kao fizička lica koja ne podliježu oporezivanju.

Službeno mišljenje Federalnog ministarstva finansija br. 04-14-1-6007/18 E.J. od 28.09.2018. godine⁴⁷ definira tretman prihoda ostvarenih na osnovu naknada koje prime učenici koji obavljaju učeničku praksu kod poslovnog subjekta, a na osnovu Zakona o porezu na dohodak. Shodno navedenom mišljenju, prihodi koje učenici ostvare tokom učeničke prakse nisu izuzeti od plaćanja poreza na dohodak. Nadalje, mišljenjem Federalnog ministarstva finansija br. 05-02-4-4139/20 od 17.06.2020. godine⁴⁸, te mišljenjem Porezne uprave FBiH br. 13/08-02-3-836-1/20 – Dž.D. od 30.06.2020. godine⁴⁹ potvrđeno je da se prihodi na osnovu finansijske naknade koju bi učenici primili tokom praktične nastave, i prihodi od ostalih naknada koje bi učenici primili tokom praktične nastave smatraju oporezivima (npr. topli obrok u vidu obezbjeđenja ishrane kod poslovnog subjekta ili novčana naknada za troškove ishrane, naknada za prevoz, naknada za troškove ljekarskog pregleda i sl.), uzevši u obzir činjenicu da učenici koji izvode praktičnu nastavu tokom redovnog školovanja nisu izuzeti od oporezivanja kao fizička lica u skladu sa odredbama člana 3. Zakona o porezu na dohodak.

Dodatno uporište za gore navedeno se može naći u članu 12. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak. Tim članom je regulisano da je isplatilac prihoda koji nisu navedeni članom 5. Zakona o porezu na dohodak (*prihodi koji se ne smatraju dohotkom*), te koji su isplaćeni iznad iznosa propisanih članom 6. Zakona o porezu na dohodak (*a ne tretiraju se članovima 10. i 12. – nesamostalna i samostalna djelatnost*), dužan pri svakoj isplati obračunati, obustaviti i uplatiti akontaciju poreza na dohodak. Porez na dohodak se plaća po stopi od 10% u skladu sa članom 9. Zakona o porezu na dohodak.

Kada je u pitanju poreski tretman toplog obroka isplaćenog učenicima, tu ističemo nekoliko bitnih stavki. Zakon o porezu na dohodak reguliše šta se smatra, a šta ne prihodom od nesamostalnog rada.⁵⁰ Odredbama ovog propisa predviđeno je da hrana koju poslodavac osigurava zaposlenicima u svojim prostorijama do vrijednosti naknade za topli obrok utvrđene posebnim propisima ne ulazi u dohodak od nesamostalne djelatnosti i ne podliježe oporezivanju.⁵¹

Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dohodak propisuje da neoporezivi dio naknade za ishranu u toku rada (*topli obrok*) ne ulazi u dohodak od nesamostalne djelatnosti u visini od 1% od prosječne neto plate isplaćene u FBiH, prema posljednjim objavljenim podacima Federalnog zavoda za statistiku.⁵²

Neoporezivi tretman toplog obroka se odnosi samo na zaposlenike kod poslovnog subjekta. Dakle, ishrana koju bi poslovni subjekt obezbijedio učenicima koji izvode praktičnu nastavu kod poslovnog subjekta, kao i isplata naknade za troškove ishrane, bi zahtijevali obračun i plaćanje poreza na dohodak po stopi od 10%.

Prijava poreza na dohodak po gore navedenim osnovima vrši se u roku od pet dana nadležnoj jedinici Porezne uprave FBiH putem obrasca APR – 1036 – Akontacija poreza po odbitku rezidenta. Obrascu APR – 1036 možete pristupiti putem sljedećeg linka: http://www.pufbih.ba/v1/public/upload/obraci/99e66-obrazac-apr_bos_web.pdf.⁵³

⁴⁷ Vidjeti Prilog 4 uz Analizu.

⁴⁸ Vidjeti Prilog 7 uz Analizu.

⁴⁹ Vidjeti Prilog 9 uz Analizu.

⁵⁰ Član 10. Zakona o porezu na dohodak.

⁵¹ Član 10. stav (4) tačka 2. Zakon o porezu na dohodak.

⁵² Član 20. stav (7) Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak.

⁵³ Izvor: Službena internet stranica Porezne uprave FBiH.

ZAKLJUČAK:

Prihodi koje učenici ostvare na osnovu novčanih (npr. nagrada/naknada, topli obrok u vidu naknade za troškove ishrane, naknada troškova prijevoza itd.) i nenovčanih naknada (npr. topli obrok u vidu ishrane kod poslovnog subjekta) tokom praktične nastave kod poslovnog subjekta odnosno ferijalne prakse podliježu oporezivanju. Isplatilac naknade je dužan obračunati i isplatiti porez na dohodak po stopi od 10%. Prijava poreza na dohodak vrši se u roku od pet dana nadležnoj jedinici Porezne uprave FBiH putem obrasca APR – 1036 – Akontacija poreza po odbitku rezidenta.

XI MJERE ZAŠTITE ZDRAVLJA I SIGURNOSTI TOKOM IZVOĐENJA PRAKTIČNE NASTAVE

Novi Zakon o zaštiti na radu stupio je na snagu u FBiH dana 07.11.2020. godine.

Prema članu 5. stav (1) tačka d) Zakona o zaštiti na radu, učenici imaju pravo na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu tokom obavljanja praktične nastave. Ovaj zakon nadalje predviđa da su poslodavci (*odnosno poslovni subjekti kod kojih se izvodi praktična nastava/ferijalna praksa*) obavezni osigurati sigurnost i zaštitu na radu učenicima tokom realizacije praktične nastave/ferijalne prakse.⁵⁴

Iako se odredbe Zakona u daljem tekstu referišu samo na radnike, osnovan je zaključak da se Zakon o zaštiti na radu primjenjuje i na učenike koji obavljaju praktičnu nastavu kod poslovnog subjekta odnosno ferijalnu praksu, uzevši u obzir odredbe gore navedenog člana 5. Zakona i mišljenje nadležnog ministarstva izdato na osnovu ranije važećeg Zakona o zaštiti na radu ("Službeni list SRBiH", broj 22/90).⁵⁵

Naime, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike izdalo je službeno mišljenje br. 03-30/11-41/20 A.G. od 29. januara 2020. godine⁵⁶, u kojem navodi da pravo na zaštitu na radu imaju sva lica koja se nalaze na radu po bilo kom osnovu, uključujući učenike na praktičnoj nastavi u organizaciji, odnosno kod poslodavca, te da zaštitu na radu u tom slučaju obezbjeđuje organizacija, odnosno poslodavac. Shodno navedenom, ovo ministarstvo dalje navodi da je poslodavac obavezan učenicima koji se nalaze na praktičnoj nastavi i stručnoj praksi obezbijediti sve mjere zaštite na radu, odnosno mjere kojima se neposredno obezbjeđuje sigurnost na radu i mjere u vezi sa uslovima rada. Ministarstvo je, nadalje, u vezi sa uslovima rada iznijelo stav da maloljetni učenici ne bi smjeli izvoditi praktičnu nastavu niti ferijalnu praksu na poslovima gdje je dobna granica poseban uslov rada predviđen Pravilnikom o uslovima za utvrđivanje radnih mjesta s posebnim uslovima rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima

⁵⁴ Član 5. stav (2) Zakona o zaštiti na radu.

⁵⁵ Napominjemo da je ranije važeći Zakon o zaštiti na radu sadržavao odredbe identične odredbama člana 5. stav (1) novog Zakona.

⁵⁶ Vidjeti Prilog 6 uz Analizu.

(“Službeni list SRBiH”, broj 2/91). S obzirom na to da je naprijed navedeno mišljenje izdato na osnovu ranije važećeg Zakona o zaštiti na radu, uputili smo dodatni upit Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike koje je službenim mišljenjem br. 04-31/16-3570/21 M.T. od 19.01.2022. godine⁵⁷ potvrdilo da ostaju kod ranije iznesenog mišljenja.

Dakle, maloljetni učenici ne bi smjeli izvoditi praktičnu nastavu niti ferijalnu praksu na sljedećim poslovima:

1. poslovi koji u toku pretežnog dijela punog radnog vremena zahtijevaju teško fizičko naprezanje (dizanje i rukovanje teretom težim od 25 kg za muškarce, odnosno 15 kg za žene) ili poslovi koji se obavljaju u prisilnom položaju tijela;
2. poslovi koji se izvode na visini većoj od 3 metra, odnosno spuštanjem u dubinu veću od 3 metra;
3. rad u nepovoljnim mikroklimatskim uslovima (poslovi u vrućim i suhim ili toplim i vlažnim pogonima, poslovi u hladnjačama i dr.) i rad pod nepovoljnim uticajem atmosferskih uslova na otvorenom prostoru;
4. rad pri kojem je radnik izložen jakim izvorima svjetlosti čija jačina prelazi dozvoljen nivo;
5. rad u buci čija jačina prelazi dozvoljeni nivo za određenu vrstu poslova;
6. poslovi pri kojima je radnik izložen vibracijama i potresanju koje se prenosi na organizam;
7. rad u uslovima povišenog i sniženog atmosferskog pritiska;
8. poslovi pri kojima je radnik izložen jonizirajućim zračenjima;
9. poslovi pri kojima je radnik izložen nejonizirajućim zračenjima (mikrovalna, visokofrekventna, ultraljubičasta, infracrvena, laserska i dr.);
10. poslovi pri kojima je radnik izložen nefibrinogenoj prašini (prašina metala, drveta, cementa i druge prašine sa sadržajem SiO₂ manjim od 1%);
11. poslovi pri kojima je radnik izložen fibrinogenim prašinama (prašina sa sadržajem SiO₂ većim od 1% i prašine azbesta talka i kamenog uglja);
12. poslovi pri kojima je radnik izložen organskim prašinama (prašine lana, konoplje, pamuka, brašna, pljesnivog ječma, pljesnivog sijena, životinjskih dlaka, jute, dirocijanata, produkata piralize polivinila i dr.);
13. poslovi pri kojima je radnik izložen prašini i dimu olova i njegovih organskih jedinjenja;
14. poslovi pri kojima je radnik izložen tetraetil olovu;
15. poslovi pri kojima je radnik izložen parama žive i prašini živinih jedinjenja;
16. poslovi pri kojima je radnik izložen hromu i jedinjenjima hroma;
17. poslovi pri kojima je radnik izložen niklu i jedinjenjima nikla;
18. poslovi pri kojima je radnik izložen prašini i dimovima mangana i njegovih jedinjenja;
19. poslovi pri kojima je radnik izložen prašini i dimovima kadmija;
20. poslovi pri kojima je radnik izložen prašini i dimovima vanadija, selena i platine;
21. poslovi pri kojima je radnik izložen prašini tvrdog metala;
22. poslovi pri kojima je radnik izložen prašini aluminijske i njegovih jedinjenja;
23. poslovi pri kojima je radnik izložen prašini i dimu berilija;-
24. poslovi pri kojima je radnik izložen parama i prašini arsena i njegovih jedinjenja;
25. poslovi pri kojima je radnik izložen prašini i dimovima fosfora i njegovih soli;
26. poslovi pri kojima je radnik izložen kiselinama i bazama;
27. poslovi pri kojima je radnik izložen plinskim nadražljivcima (sumpordioksid, nitrozni gasovi, aceton, amonijak, hlor, formaldehid, ozon i dr.);
28. poslovi pri kojima je radnik izložen fluoru i jedinjenjima fluora;
29. poslovi pri kojima je radnik izložen ugljen monoksidu;
30. poslovi pri kojima je radnik izložen ugljendisulfidu;
31. poslovi pri kojima je radnik izložen cijanovodiku;
32. poslovi pri kojima je radnik izložen glikolima, aldehidima i ketonima;
33. poslovi pri kojima je radnik izložen metilalkoholu;

⁵⁷ Vidjeti Prilog 11 uz Analizu.

34. poslovi pri kojima je radnik izložen alifatskim ugljenovodicima (benzin, nafta, derivati nafte, vajt špirit, kerozin i dr.);
35. poslovi pri kojima je radnik izložen halogenim derivatima ugljovodonika;
36. poslovi pri kojima je radnik izložen benzenu i homolozima benzena;
37. poslovi pri kojima je radnik izložen amino i nitroderivatima benzena;
38. poslovi pri kojima je radnik izložen vinilhlorid monomeru;
39. poslovi pri kojima je radnik izložen hemijskim materijama u proizvodnji i preradi vještačkih smola i plastičnih masa;
40. poslovi u proizvodnji i manipulaciji pri kojima je radnik izložen organofosfornim i kabamatnim pesticidima;
41. poslovi u proizvodnji i manipulaciji pri kojima je radnik izložen pesticidima (nikotin, piretin, parakvat, hlorigani ugljovodonici i dr.);
42. poslovi pri kojima je radnik izložen prašini vještačkih đubriva;
43. poslovi pri kojima je radnik izložen biološkim agensima (bakterije, virusi, gljivice i paraziti, rad sa bolesnim, odnosno umrlim ljudima i životinjama, biološkim materijalom pri preradi proizvoda od životinja, krzna, kože, perja, proteinima seruma i mokraće, enzimima, deterdžentima i dr.);
44. poslovi pri kojima je radnik izložen djelovanju karcenogenih materija utvrđenih u listi kancerogenih materija koju donosi Savezni zavod za standardizaciju;
45. poslovi na izradi i rukovanju eksplozivima, barutima i pirotehničkim smjesama;
46. poslovi palioca mina;
47. poslovi vatrogasca;
48. poslovi čuvanja ljudi i imovine uz nošenje vatrenog oružja;
49. rukovanje uređajima na postrojenjima za uskladištenje i preradu lako zapaljivih i eksplozivnih tekućina i gasova (benzin, butan, propan, amonijak i dr.) i rukovanje stanicama i posudama sa gasovima pod pritiskom;
50. rukovanje dizalicama na mehanizovan pogon (građevinske, tvorničke i dr.) i obavljanje poslova signaliste;
51. poslovi na montaži, održavanju i ispitivanju električnih instalacija, uređaja i postrojenja;
52. rukovanje i upravljanje sredstvima rada na mehanizovani pogon na kojima postoji povećan rizik od povređivanja (mašine za obradu metala, drveta, kože, papira, gume i dr.);
53. rukovanje i upravljanje samohodnim sredstvima rada na mehanizovani pogon (buldožeri);
54. poslovi unutrašnjeg transporta i poslovi u javnom saobraćaju;
55. ronilački radovi.⁵⁸

**Na ovom mjestu napominjemo da je novi Zakon o zaštiti na radu propisao da Pravilnik o uslovima za utvrđivanje radnih mjesta sa posebnim uslovima rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima ("Službeni list SRBiH", broj 2/91) ostaje na snazi do momenta donošenja propisa iz člana 89. Zakona o zaštiti na radu.*

Službenim mišljenjem br. 04-31/16-3570/21 M.T. od 19.01.2022. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike potvrdilo je da se Pravilnik o uslovima za utvrđivanje radnih mjesta s posebnim uslovima rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima ("Službeni list SRBiH", broj 2/91) i dalje primijenjuje jer nije donesen propis iz člana 60. stav 1. Zakona o zaštiti na radu.

Shodno odredbama Zakona o zaštiti na radu, poslodavac je dužan, *inter alia*, da:

- a. organizuje poslove sigurnosti i zaštite zdravlja na radu

⁵⁸ 1 - POPIS RIZIKA NA RADNIM MJESTIMA SA POSEBNIM USLOVIMA RADA, prilog 1 Pravilnika o uslovima za utvrđivanje radnih mjesta sa posebnim uslovima rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima.

- b. vrši procjenu rizika za svako radno mjesto i utvrđuje poslove sa povećanim rizikom, na način i pod uslovima utvrđenim tim zakonom
- c. omogući radniku da se prije stupanja na rad upozna sa mjerama sigurnosti i zaštite na radu
- d. donese interni akt o zaštiti na radu
- e. osposobljava radnike za siguran rad
- f. osigurava radnicima sredstva i opremu lične zaštite i njihovo korištenje
- g. osigurava periodične ljekarske preglede radnika koji rade na poslovima na kojima postoje povećani rizici po zdravlje i preduzima mjere za sprečavanje nastanka invaliditeta i profesionalnih oboljenja radnika
- h. osigurava periodične preglede sredstava rada i sredstava i opreme lične zaštite pri radu, u skladu sa tehničkim standardima
- i. osigurava periodične preglede i ispitivanja fizičkih, hemijskih i bioloških štetnosti i mikroklimu u radnoj okolini
- j. osigurava periodične preglede i ispitivanja sredstava rada i opreme, radnih i pomoćnih prostorija i sredstava i opreme lične zaštite, koji ne podliježu obaveznim periodičnim pregledima i ispitivanjima, na način, po postupku i u rokovima utvrđenim općim aktom
- k. provodi mjere zaštite od požara u skladu sa posebnim propisima
- l. provodi mjere za osiguranje prve pomoći
- m. unapređuje sigurnost i zaštitu zdravlja na radu itd.^{59 60}

Nadalje, Zakon eksplicitno propisuje da mjere zaštite koje provodi poslodavac i koje se odnose na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu ne smiju radnicima prouzrokovati finansijske obaveze.⁶¹ Prema ovom zakonu, poslodavac je dužan da izvrši osposobljavanje radnika za siguran i zdrav rad kod zasnivanja radnog odnosa, odnosno premještanja na druge poslove, prilikom uvođenja nove tehnologije ili novih sredstava za rad, kao i kod promjene procesa rada koji može prouzrokovati promjenu mjera za siguran i zdrav rad, te je zakon izričito propisao da radnici ne mogu biti raspoređeni na radna mjesta na kojima će samostalno obavljati poslove prije nego što budu osposobljeni za siguran i zdrav rad.⁶²

Osposobljavanje radnika za siguran i zdrav rad poslodavac obavlja teorijski i na praktičan način. Provjera teorijske i praktične osposobljenosti radnika za siguran i zdrav rad obavlja se na radnom mjestu.⁶³ Za poslodavce koji prekrše odredbe Zakona o zaštiti na radu propisane su novčane kazne u iznosu od 1.000,00 KM do 15.000,00 KM, u zavisnosti od vrste prekršaja.

Shodno odredbama člana 5. Zakona o zaštiti na radu, osnovano je zaključiti da se sve naprijed navedeno analogno primjenjuje i na učenike tokom praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta.

S obzirom na to da je praktična nastava kod poslovnog subjekta *sui generis* vid učešća učenika u procesu rada kod poslovnog subjekta bez konkretnog radnog mjesta za koje bi se eventualno mogla izvršiti procjena rizika po sigurnost i zdravlje učenika, otvorilo se pitanje da li je poslovni subjekat koji primi učenike na praktičnu nastavu dužan da izvrši procjenu rizika u skladu sa novim Zakonom o zaštiti na radu i Pravilima o procjeni rizika i da li se takva procjena treba vršiti pojedinačno za svakog učenika. S tim u vezi, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike izdalo je službena mišljenja br. 04-31/16-3570/21 M.T. od 19.01.2022. godine⁶⁴ i br. 03-30/11-36/22 AG od 19.01.2022. godine⁶⁵ kojim je potvrdilo da u skladu sa odredbama člana 5. Zakona o zaštiti na

⁵⁹ Član 22. Zakona o zaštiti na radu.

⁶⁰ Oblast zaštite na radu je opširna i zahtijeva dodatnu analizu, te su s tim u vezi na ovom mjestu navedene samo neke od mjera zaštite na radu predviđene odredbama Zakona o zaštiti na radu.

⁶¹ Član 31. Zakona o zaštiti na radu.

⁶² Članovi 46. i 47. Zakona o zaštiti na radu.

⁶³ Član 48. Zakona o zaštiti na radu.

⁶⁴ Vidjeti Prilog 11 uz Analizu.

⁶⁵ Vidjeti Prilog 12 uz Analizu.

radu pravo i sigurnost i zaštitu zdravlja na radu imaju i učenici na praktičnoj nastavi, te da sigurnost i zaštitu na zdravlju obezbjeđuje obrazovna ustanova odnosno poslovni subjekt ukoliko se praktična nastava izvodi kod poslovnog subjekta, a s obzirom na to da je odredbama člana 5. stav 1. tačka h) Zakona o zaštiti na radu, a u vezi sa stavom 2. navedene zakonske odredbe propisano da pravo na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu imaju i sva druga lica koja se zateknu u radnoj okolini radi obavljanja određenih poslova, ako je o njihovom prisustvu poslodavac upoznat. Kada je u pitanju procjena rizika na radnim mjestima i mjestima rada u okolini, Ministarstvo je utvrdilo da je u skladu sa odredbama člana 4. stav 1. Pravila o procjeni rizika poslodavac dužan da vrši procjenu rizika za svako radno mjesto, ali i mjesto rada u radnoj okolini. Dodatno, shodno navedenim mišljenjima, poslovni subjekat je dužan da izvrši procjenu rizika, te da aktom o procjeni rizika u odnosu na utvrđene rizike, opasnosti i štetnosti utvrdi i konkretne mjere zaštite na radu koje će biti dužan provesti radi otklanjanja ili smanjivanja rizika ne samo na radnim mjestima, već i u radnoj okolini. U smislu pojmovnog određenja radne okoline iz člana 3. stav 1 tačka d) Zakona o zaštiti na radu poslovni subjekat će izvršiti i procjenu rizika odnosno utvrđivanje opasnosti i štetnosti u radnoj okolini u kojoj će se obavljati i praktična nastava, te će u tom kontekstu biti obavezan da primijeni sve mjere sigurnosti i zaštite zdravlja na radu koje će u vezi sa procjenom rizika biti utvrđene radi otklanjanja ili smanjivanja rizika na mjestima rada i u radnoj okolini u kojoj će se obavljati i praktična nastava.

Dodatno, za razliku od ranijeg Zakona o zaštiti na radu, novi Zakon o zaštiti na radu ne predviđa obavezu škola da obezbijede mjere zaštite na radu u slučajevima kada se praktična nastava izvodi u školskim radionicama. Naime, raniji zakon je odredbama člana 3. tačka 3. eksplicitno propisivao da pravo na zaštitu na radu imaju učenici odnosno studenti na praktičnoj nastavi odnosno stručnoj praksi u vaspitno-obrazovnoj organizaciji. Novi zakon ne sadrži takvu odredbu stoga smo se sa upitom u pogledu toga da li su škole dužne sprovesti procjenu rizika u kontekstu praktične nastave odnosno poduzimati mjere zaštite na radu prema učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu u školskim radionicama obratili Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike izdalo je službena mišljenja br. 04-31/16-3570/21 M.T.⁶⁶ i br. 03-30/11-36/22 AG⁶⁷ od 19.01.2022. godine u kojima navodi da škola nije dužna vršiti pojedinačnu procjenu rizika za učenike s obzirom na to da nije poslodavac učenicima, ali je i dalje obavezna učenicima obezbijediti sigurnost i zaštitu zdravlja na radu, te između ostalog, sprovesti opće mjere zaštite na radu iz člana 9. Zakona o zaštiti na radu. Jednako kao što je gore navedeno za obaveze poslovnog subjekta - ukoliko se praktična nastava odvija kod poslovnog subjekta škola je dužna da izvrši procjenu rizika odnosno utvrđivanje opasnosti i štetnosti u radnoj okolini u kojoj će se obavljati i praktična nastava, te će u tom kontekstu biti obavezna i da primijeni sve mjere sigurnosti i zaštite zdravlja na radu koje će u vezi sa procjenom rizika biti utvrđene radi otklanjanja ili smanjivanja rizika na mjestima rada i u radnoj okolini u kojoj će se obavljati i praktična nastava.

Dakle, ni poslovni subjekat ni škola nisu dužni da vrše pojedinačnu procjenu rizika za svakog učenika na praktičnoj nastavi s obzirom na to da nisu poslodavci učenicima i da učenici nemaju određeno radno mjesto, ali su dužni da izvrše procjenu rizika odnosno utvrđivanje opasnosti i štetnosti u radnoj okolini u kojoj će se obavljati i praktična nastava i sprovedu odgovarajuće mjere sigurnosti i zaštite zdravlja na radu.

⁶⁶ Vidjeti Prilog 11 uz Analizu.

⁶⁷ Vidjeti Prilog 12 uz Analizu.

ZAKLJUČAK:

Poslovni subjekt je obavezan osigurati provođenje svih mjera zaštite zdravlja i sigurnosti na tokom organizacije praktične nastave predviđenih propisima koji regulišu tu oblast. U vezi s tim, napominjemo da je oblast zaštite na radu opširna i kompleksna i zahtijeva dodatnu analizu za svaki pojedini obrazovni profil, te su s tim u vezi u Analizi navedene samo neke od mjera zaštite na radu predviđene odredbama Zakona o zaštiti na radu. Poseban osvrt je dat na obavezu procjene rizika u vezi sa radnom okolinom u kojoj se obavlja praktična nastava. U skladu sa pomenutim mišljenjima Federalnog ministarstva rada i socijalne politike škola, ukoliko se praktična nastava izvodi u školi, odnosno poslovni subjekat ukoliko se praktična nastava izvodi izvan škole su dužni da izvrše procjenu rizika odnosno utvrđivanje opasnosti i štetnosti u radnoj okolini u kojoj će se obavljati i praktična nastava i sprovedu odgovarajuće mjere sigurnosti i zaštite zdravlja na radu.

Maloljetni učenici ne smiju izvoditi praktičnu nastavu niti ferijalnu praksu na poslovima gdje je dobna granica poseban uslov rada predviđen Pravilnikom o uslovima za utvrđivanje radnih mjesta s posebnim uslovima rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima.

XII MJERE ZDRAVSTVENOG NADZORA TOKOM OBAVLJANJA PRAKTIČNE NASTAVE I FERIJALNE PRAKSE

Zakon o zaštiti od zaraznih bolesti ne reguliše pitanje zdravstvenog nadzora nad učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu, niti se analizom njegovih odredbi može izvesti zaključak da se taj zakon primjenjuje i na okolnosti obavljanja praktične nastave odnosno ferijalne prakse.

Međutim, svo osoblje poslovnog subjekta koji obavlja djelatnost za koju Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti predviđa obavezni zdravstveni nadzor, odnosno sanitarnu zaštitu – uključujući učenike koji obavljaju praktičnu nastavu odnosno ferijalnu praksu– mora proći odgovarajući zdravstveni nadzor propisan pomenutim zakonom u skladu sa stavom i praksom nadležnih inspekcija.

Stoga, uzimajući u obzir ove informacije, analognom primjenom relevantnih odredbi Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, učenici:

- koji obavljaju praktičnu nastavu u proizvodnji ili prometu namirnica ili snabdijevanju stanovništva pitkom vodom, a koji na mjestu izvođenja praktične nastave dolaze u kontakt sa namirnicama, odnosno pitkom vodom;
- koji obavljaju praktičnu nastavu u zdravstvenim ustanovama;
- koji obavljaju praktičnu nastavu sa samostalnim stručnjacima;
- koji obavljaju praktičnu nastavu u ustanovama za socijalnu zaštitu
- koji obavljaju praktičnu nastavu u obrazovnim ustanovama;
- koji učestvuju u proizvodnji, opremanju i izdavanju lijekova ili na neki drugi način dolaze u direktan kontakt s lijekovima;
- koji obavljaju praktičnu nastavu u području higijenske njege (javno kupatilo, brijačnica, frizerski salon i salon ljepote itd.);
- koji obavljaju praktičnu nastavu u proizvodnji ili stavljanju na tržište kozmetičkih proizvoda

podliježu zdravstvenom nadzoru u smislu Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti.⁶⁸

U pogledu praktične nastave i ferijalne prakse, moglo bi se protumačiti da zdravstveni nadzor uključuje, *inter alia*:

- zdravstveni pregled učenika prije započinjanja praktične nastave/ferijalne prakse;
- zdravstveni pregled učenika nakon zaraznih bolesti;
- povremene zdravstvene preglede tokom obavljanja praktične nastave/ ferijalne prakse *(za učenike koji obavljaju praktičnu nastavu u proizvodnji ili prometu namirnica ili snabdijevanju stanovništva pitkom vodom, provodi se svakih šest mjeseci.⁶⁹ U drugim slučajevima koji su navedeni iznad, povremeni zdravstveni pregledi provode se jedanput godišnje⁷⁰).*⁷¹

Shodno odredbama člana 38. stav (1) Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, poslodavac je za radnike obavezan snositi troškove zdravstvenog pregleda prije zasnivanja radnog odnosa – zaključivanja ugovora o radu, odnosno troškove povremenih zdravstvenih pregleda radnika u toku trajanja zaposlenja. Kako se navedene odredbe odnose isključivo na obavezu poslodavca prema radniku koji sa poslodavcem imaju zaključen ugovor o radu, to ne možemo izvesti zaključak da se isto može primijeniti i na učenike koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu, usljed čega pitanje snošenja troškova zdravstvenih pregleda učenika ostaje otvoreno. Prema našim saznanjima, ove troškove u praksi snose ili učenici/roditelji samostalno ili škola, ovisno o kantonu. U vezi sa navedenim, svakako je nužno propisima jasno definisati čija je obaveza snošenja troškova u vezi sa poduzimanjem mjera zdravstvenog nadzora koje proizlaze iz Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti prema učenicima na praktičnoj nastavi/ferijalnoj praksi.

Dodatnih informacija radi, napominjemo da uporednopravna rješenja izričito predviđaju da lica koja u toku školovanja obavljaju obaveznu praksu na poslovima koji su propisom identificirani podliježu obaveznom zdravstvenom pregledu, što u kontekstu FBiH nije slučaj.⁷²

Uzevši u obzir da Zakon o zaštiti od zaraznih bolesti ne reguliše pitanje zdravstvenog nadzora nad učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu, sve naprijed navedeno važi pod pretpostavkom da se ovaj zakon analogno primjenjuje na sva lica koja učestvuju u procesu rada kod poslovnog subjekta, što je stav nadležnih inspekcija.

Kako je Federalno ministarstvo zdravstva nadležno tijelo za izdavanje zvaničnih mišljenja o pitanjima koja proizlaze iz ovog zakona, obratili smo se tom organu sa zahtjevom za izdavanje mišljenja o tome da li se Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti primjenjuje na praktičnu nastavu kod poslovnog subjekta i ferijalnu praksu, s ciljem potpunog eliminisanja različite interpretacije navedenih zakonskih odredbi. Međutim, iako se radi o propisima iz nadležnosti tog ministarstva, Ministarstvo nas je putem dopisa od dana 16.06.2020. godine uputilo da se sa naprijed iznesenim pitanjima obratimo nadležnim kantonalnim ministarstvima obrazovanja.

⁶⁸ Analognu primjenu odredbi člana 30. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti.

⁶⁹ Analognu primjenu odredbi člana 31. stav (2) Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti.

⁷⁰ Analognu primjenu odredbi člana 31. stav (3) Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti.

⁷¹ Zdravstveni pregledi tih osoba obavljaju se i kada se zarazne bolesti pojave na mjestu izvođenja praktične nastave ili u njihovom domaćinstvu, te kada to naloži nadležna sanitarna inspekcija.

⁷² Vidjeti član 45. stav (1) tačka 6) Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ("Službeni glasnik RS", br. 15/2016, 68/2020 i 136/2020) i član 31. stav (1) tačka 6) Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Službeni list CG", br. 12/2018, 64/2020 i 59/2021).

Uzevši u obzir prirodu i značaj mjera zdravstvenog nadzora propisanih Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, te dobara koja se štite odredbama tog zakona, kao i stav i praksu sanitarnih inspekcija, osnovano je zaključiti da se gore opisane mjere zdravstvenog nadzora imaju poduzeti prema svim licima koja učestvuju u procesu rada kod poslovnog subjekta, nezavisno od toga da li su zaposlenici.

Također, a u vezi sa navedenim, stoji i zaključak da se mjere zdravstvenog nadzora trebaju poduzeti i kada se praktična nastava obavlja u školskim radionicama. U službenom dopisu br. 08-3311-06410/21 od 14.01.2021. godine Federalni zdravstveni inspektorat Federalne uprave za inspeksijske poslove je naveo da Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ne reguliše eksplicitno pitanje zdravstvenog nadzora nad učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu kod poslovnog subjekta. Međutim, ovaj organ potvrdio je da su zdravstveni pregledi za učenike tokom praktične nastave/ferijalne prakse kod poslovnog subjekta obavezni.

ZAKLJUČAK:

Zakon o zaštiti od zaraznih bolesti ne reguliše pitanje zdravstvenog nadzora nad učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu, niti se analizom njegovih odredbi može izvesti zaključak da se taj zakon primjenjuje i na okolnosti obavljanja praktične nastave odnosno ferijalne prakse.

Shodno stavu nadležnih inspekcija, mjere zdravstvenog nadzora iz Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti trebaju se primijeniti se i na učenike na praktičnoj nastavi/ferijalnoj praksi kod poslovnog subjekta.

Opravdano je zaključiti da se navedene mjere trebaju poduzeti i kada se praktična nastava izvodi u školskim radionicama, a u vezi sa poslovima koji zahtijevaju odgovarajući zdravstveni nadzor (npr. kuhinje ili frizerski saloni u okviru škola). Međutim, nije propisano ko je dužan ih provede, niti ko snosi troškove provođenja tih mjera.

XIII DELIKTNA ODGOVORNOST UČENIKA

Kod određivanja deliktne odgovornosti maloljetnika, postoje posebna pravila zasnovana na starosti maloljetnika. U nekim slučajevima, roditelji ili druge osobe kojima je povjeren nadzor nad maloljetnikom odgovorni su za štetne radnje maloljetnika, slično kao što su poslodavci odgovorni za štetne radnje svojih radnika, uprkos tome što oni nisu počinili štetnu radnju.

Shodno Zakonu o obligacionim odnosima, lice sa navršениh 14 godina smatra se deliktно odgovornim. S tim u vezi, ukoliko učenik sa navršениh 14 godina prouzrokuje štetu poslovnom subjektu smatrat će se odgovornim za nastalu štetu. Ako je štetu poslovnom subjektu prouzrokovao maloljetni učenik sposoban za rasuđivanje, a koji nije u stanju da sam nadoknadi štetu, uz ispunjenje uslova predviđenih gore navedenim zakonom, roditelji su obavezni nadoknaditi štetu u njegovo ime.

Pored toga, ukoliko je maloljetni učenik starosne dobi od 14 ili više godina tokom praktične nastave kod poslovnog subjekta bio pod nadzorom škole, učenik i škola smatrat će se solidarno odgovornim za štetu koja je prouzrokovana poslovnom subjektu. Međutim, škola se može osloboditi odgovornosti ukoliko dokaže da je vršila nadzor nad učenikom na način na koji je bila i obavezna ili da bi šteta nastala i pri brižljivom vršenju nadzora. Isto vrijedi ukoliko je ovakav učenik bio pod nadzorom poslovnog subjekta i pričinio štetu trećoj strani – poslovni subjekt i učenik će se smatrati solidarno odgovornim, a poslovni subjekt se može osloboditi odgovornosti pod istim uslovima koji važe i za školu.

ZAKLJUČAK:

Učenik sa navršenih 14 godina koji tokom praktične nastave pričinio štetu poslovnom subjektu odgovara za nastalu štetu u skladu sa općim pravilima obligacionog prava. Ako je štetu poslovnom subjektu prouzrokovao maloljetni učenik sposoban za rasuđivanje, a koji nije u stanju da sam nadoknadi štetu, uz ispunjenje uslova predviđenih Zakonom o obligacionim odnosima, roditelji su obavezni nadoknaditi štetu u njegovo ime.

XIV SADRŽAJ I NAČIN VOĐENJA EVIDENCIJE O UČENICIMA KOJI OBAVLJAJU PRAKTIČNU NASTAVU KOD POSLOVNOG SUBJEKTA

Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu predviđa obavezu poslovnih subjekata da vode evidenciju o redovnim učenicima ustanova za strukovno obrazovanje koji kod poslodavca pohađaju praktičnu nastavu i vježbe.⁷³

Prema odredbama člana 4. stav (2) Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu, evidencija koju poslodavac vodi, *inter alia*, o redovnim učenicima ustanova za strukovno obrazovanje koji kod poslodavca pohađaju praktičnu nastavu i vježbe, sadrži sljedeće podatke:

- 1) ime i prezime;
- 2) jedinstveni matični broj;
- 3) spol;
- 4) dan, mjesec i godinu rođenja;
- 5) mjesto, općinu i državu rođenja;
- 6) prebivalište, odnosno boravište;
- 7) broj, datum i naziv akta na osnovu kojeg lice iz stava ovoga člana radi kod poslodavca te dokaz o ispunjavanju propisanih uslova za obavljanje tih poslova;
- 8) naziv posla;
- 9) mjesto rada;
- 10) dan početka rada;
- 11) dan prestanka rada.

⁷³ Član 4. stav (1) tačka 3) Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu.

Kao otvoreno pitanje u vezi sa sadržajem ove evidencije javilo se pitanje šta se podrazumijeva pod „(..) dokazom o ispunjavanju propisanih uslova za obavljanje tih poslova,, i „nazivom posla“ u kontekstu evidencije o učenicima koji se kod poslodavca nalaze praktičnoj nastavi. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike izdalo je službeno mišljenje br. 04-31/16-3570/21 M.T. od 19.01.2022. godine⁷⁴ u kojem je navedeno da bi se u kontekstu vođenja evidencije učenika na praktičnoj nastavi, podaci koji se upisuju u evidenciju trebali prilagoditi, te bi se u tom smislu u pogledu osnova učestovanja učenika u praktičnoj nastavi trebao evidentirati osnov iz posebnih propisa iz oblasti obrazovanja, nastavnih planova i programa, te eventualno određeni ugovor, ukoliko se isti, u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja zaključuje između poslovnog subjekta i obrazovne ustanove, dok bi se u kontekstu podatka koji se odnosi na naziv posla bilo potrebno evidentirati da se radi o praktičnoj nastavi.

Poslovni subjekti su dužni voditi evidenciju od dana započinjanja praktične nastave kod poslovnog subjekta do dana njenog završetka. Ova evidencija se čuva u arhivi poslovnog subjekta najmanje pet godina.⁷⁵ Evidencija se vodi pisano u obliku knjige, a može se voditi i u elektronskom obliku.⁷⁶ Međutim, nadležna inspekcija je izdala mišljenje da se evidencija u svakom slučaju mora voditi u pisanom obliku – u obliku knjige.

Tabela 5: Osnovne napomene u vezi sa vođenjem evidencije o učenicima na praktičnoj nastavi i vježbama

Period vođenja evidencije:	Cjelokupni period trajanja praktične nastave/vježbi.
Obrasci za evidenciju:	Propisan je sadržaj i način vođenja, ali ne i obrasci.
Način vođenja evidencije:	Pisano u obliku knjige, a može se voditi i u elektronskom obliku (pored pisanog).
Rokovi čuvanja evidencije:	Najmanje 5 godina.
Predočavanje evidencije:	Na zahtjev inspektora rada.

Učenici su dužni odmah prijaviti poslovnom subjektu svaku promjenu gore navedenih podataka, odnosno najkasnije u roku od osam dana od dana nastanka promjene.⁷⁷

Također, skrećemo pažnju, da jednako kao i za evidencije koje poslodavci vode o radnicima, postoji obaveza prijavljivanja zbirki ličnih podataka u Glavni registar Agencije za zaštitu ličnih podataka Bosne i Hercegovine, kao i obaveza prijavljivanja promjena u postojećim zbirkama ličnih podataka, u skladu sa odredbama člana 14. Zakona o zaštiti ličnih podataka.

⁷⁴ Vidjeti Prilog 11 uz Analizu.

⁷⁵ Član 5. stav (2) Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu.

⁷⁶ Član 5. stav (3) Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu.

⁷⁷ Član 6. Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu.

ZAKLJUČAK:

Poslovni subjekat koji organizuje izvođenje praktične nastave je dužan voditi evidenciju o učenicima od dana započinjanja praktične nastave kod poslovnog subjekta do dana njenog završetka u skladu sa Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu.

XV PREPORUKE

Analiza pozitivnog pravnog okvira – propisa na nivou FBiH koji regulišu određena pitanja relevantna za izvođenje praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnih subjekata je na sveobuhvatan način predstavila rješenja federalnih propisa koja imaju direktnu ili indirektnu primjenu u oblasti praktične nastave učenika kod poslovnog subjekta i ferijalne prakse. Analiza je pokazala da su mnoga važna pitanja samo djelimično regulisana važećim propisima ili da nisu uopšte regulisana usljed čega se, zaključujemo, javljaju prepreke za zakonitu organizaciju i izvođenje praktične nastave i ferijalne prakse i javlja potreba da federalni zakonodavac uredi na adekvatniji način određene oblasti. U tabeli ispod slijedi prikaz identificiranih manjkavosti u rješenjima federalnih propisa iz kojih proizlaze prepreke za izvođenje praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta sa prijedlozima mogućih rješenja/koraka u prevazilaženju tih prepreka.

Tabela 6: Pregled prepreka u izvođenju praktične nastave i ferijalne prakse koje proizlaze iz federalnih propisa sa preporukama

PREPREKE	DODATNO POJAŠNJENJE	PREPORUKE
DOPRINOSI ZA ZDRAVSTVENO OSIGURANJE Neprovodivost odredbi Zakona o zdravstvenom osiguranju zbog nepostojanja provedbenih propisa o stopi i načinu obračuna i uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje učenika za slučaj povrede na radu i profesionalnih bolesti tokom praktičnog rada u vezi sa nastavom i nepostojanja definisanog obrasca za prijavu i uplatu ovih doprinosa.	Zakon o zdravstvenom osiguranju propisuje da učenici koji obavljaju praktičnu nastavu i praktičan rad imaju pravo na zdravstvenu zaštitu za slučajeve povrede na radu i profesionalnih bolesti. Taj zakon nadalje propisuje da su nadležna ministarstva obrazovanja obavezna da obračunavaju i isplaćuju doprinose za zdravstveno osiguranje za učenike koji vrše praktičan rad u vezi s nastavom. Osnovicu, način obračunavanja i uplate doprinosa iz, između ostalih, sredstava budžeta kantona, utvrđuje svojim propisom zakondavno tijelo kantona na prijedlog kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja. Do dana sačinjavanja ove analize, zakonodavna tijela kantona nisu donijela naprijed navedene propise. Dodatno, odredbama Zakona o zdravstvenom osiguranju je dalje precizirano da upravni odbor kantonalnih zavoda zdravstvenog	Predlažemo da, u skladu sa ovlastima utvrđenim Zakonom o zdravstvenom osiguranju, kantonalni zavodi za zdravstveno osiguranje utvrde prijedloge odluka koje regulišu osnovicu, način obračunavanja i uplate predmetnih doprinosa, koje bi bile predstavljene kantonalnim skupštinama u cilju njihovog usvajanja. Uzevši u obzir uputstvo Porezne uprave FBiH u pogledu mogućnosti primjene obrasca JS3320 i na lica osigurana u određenim okolnostima, kojoj kategoriji pripadaju i učenici na praktičnoj nastavi, mišljenja smo da bi se predmetni obrazac mogao koristiti i za potrebe evidentiranja uplata doprinosa za zdravstveno osiguranje učenika za slučajeve povrede na radu i profesionalnih oboljenja. Svakako stoji prijedlog, da se Pravilnik o podnošenju prijave za upis i promjene upisa u

PORESKI TRETMAN PRIHODA UČENIKA OSTVARENIH U VEZI SA PRAKTIČNOM NASTAVOM/FERIJALNOM PRAKSOM

Prihodi učenika na osnovu novčanih/nenovčanih nakada ostvarenih u vezi sa praktičnom nastavom/ferijalnom praksom nisu izuzeti od oporezivanja – isplatioci tih naknada su u obavezi obračunati i platiti porez na dohodak po stopi od 10%.

MJERE ZDRAVSTVENOG NADZORA NAD UČENICIMA TOKOM PRAKTIČNE NASTAVE/FERIJALNE PRAKSE

Pitanje provođenja mjera zdravstvenog nadzora i snošenja troškova za provođenje tih mjera u pogledu učenika koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu nije regulisano propisima iz oblasti zaštite stanovništva od zaraznih bolesti.

EVIDENCIJA UČENIKA NA PRAKTIČNOJ NASTAVI KOD POSLOVNIH SUBJEKATA/FERIJALNOJ PRAKSI

Sadržaj evidencije o učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu kod poslovnog subjekta je identičan sadržaju evidencije koja se vodi za radnike. Potrebna je prilagodba evidencije u kontekstu praktične nastave/ferijalne prakse u pogledu određenih elemenata.

osiguranja predlaže stopu doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje.

Odredbama Zakona o porezu i Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak ovakav prihod nije naveden kao prihod koji se ne smatra dohotkom, kao ni prihod na koji se ne plaća porez na dohodak. Dodatno, učenici nisu navedeni kao fizička lica koja ne podliježu oporezivanju.

Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ne reguliše eksplicitno pitanje zdravstvenog nadzora nad učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu. Službenim mišljenjem Federalne uprave za inspekcijske poslove potvrđeno je da se sve mjere zdravstvenog nadzora predviđene tim zakonom trebaju poduzeti u pogledu učenika koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu kod poslovnih subjekata koji obavljaju određene djelatnosti koje podliježu zdravstvenom nadzoru u skladu sa gore navedenim zakonom, iako predmetno pitanje nije regulisano važećim propisima.

Sadržaj predmetne evidencije propisan je Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu. Naime, prema odredbama člana 4. stav (2) tog pravilnika, evidencija koju poslodavac vodi, *inter alia*, o redovnim učenicima ustanova za strukovno obrazovanje koji

Jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa dopuni u pravcu definisanja da se obrasci JS 3120 i JS 3320 odnose i na kategoriju lica osiguranih u određenim okolnostima kojoj pripadaju i učenici.

U pravcu rasterećenja isplatilaca naknada učenicima tokom praktične nastave, predlažemo da se relevantne odredbe Zakona o porezu na dohodak i Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak izmijene u pravcu predviđanja prihoda na osnovu naknada koji ostvare učenici tokom praktične nastave i ferijalne prakse kao neoporezivih.

Predlažemo da se relevantne odredbe Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti izmijene i dopune u pravcu regulisanja zdravstvenog nadzora nad učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu, kako bi se pravna nesigurnost u pogledu ovih pitanja definitivno otklonila. Predložene izmjene i dopune bi obuhvatale definisanje osoba koje obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu kao predmeta zdravstvenog nadzora, kao i obveznika troškova za sprovođenje mjera predviđenih zakonom

U skladu sa službenim mišljenjem Federalnog ministarstva rada i socijalne politike br. 04-31/16-3570/21 M.T. od 19.01.2022. godine u kontekstu vođenja evidencije učenika na praktičnoj nastavi, podaci koji se upisuju u evidenciju se trebaju prilagoditi. U tom smislu u pogledu osnova učestovanja

kod poslodavca pohađaju praktičnu nastavu i vježbe, sadrži sljedeće podatke:

- ime i prezime
- jedinstveni matični broj
- spol
- dan, mjesec i godinu rođenja
- mjesto, općinu i državu rođenja
- prebivalište, odnosno boravište
- broj, datum i naziv akta na osnovu kojeg lice iz stava (1) ovoga člana radi kod poslodavca, te **dokaz o ispunjavanju propisanih uslova za obavljanje tih poslova**
- **naziv posla**
- mjesto rada
- dan početka rada
- dan prestanka rada.

Elementi koji su boldirani nisu jasni u kontekstu praktične nastave kod poslovnog subjekta, stoga je potrebna prilagodba navedenih elemenata.

učenika u praktičnoj nastavi trebao evidentirati osnov iz posebnih propisa iz oblasti obrazovanja, nastavnih planova i programa, te eventualno određeni ugovor, ukoliko se isti, u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja zaključuje između poslovnog subjekta i obrazovne ustanove, dok bi u kontekstu podatka koji se odnosi na naziv posla bilo potrebno evidentirati da se radi o praktičnoj nastavi.

Predlažemo da Federalno ministarstvo rada i socijalne politike izda uputstvo za poslovne subjekte koje bi sadržavalo gornje informacije, kao i da se utvrde izmjene i dopune Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu u pravcu prilagodbe elemenata evidencije koja se vodi o učenicima tokom praktične nastave/ferijalne prakse.

Broj: 04-35/25-673/18 M.T.
Sarajevo, 16.3.2018. godine

23-03-2018

dmblegal
KRALJA TVRTKA 6
71000 SARAJEVO
n/r g-đe Elme Veledar Arifagić, advokata

Predmet: Odgovor na upit, **dostavlja se**

Poštovana,

U vezi Vašeg upita kojeg ste dostavili Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, a kojim, između ostalog, tražite tumačenje odredaba Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, broj: 13/18), ističemo sljedeće:

Odredbom člana 17. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju jasno je propisano da je učenik ili student za vrijeme praktične nastave, odnosno za vrijeme stručne prakse kod poslodavca, lice koje je obavezno osigurano za slučaj invalidnosti i smrti zbog povrede na radu ili profesionalne bolesti dok se nalazi na praktičnoj nastavi, odnosno na stručnoj praksi kod poslodavca.

Do donošenja nove odluke, doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje za ova lica plaća se u mjesečnom iznosu od 3 KM, a u skladu sa važećom Odlukom Upravnog odbora Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje („Službene novine Federacije BiH“, broj: 26/14). Obveznici obračuna i uplate doprinosa za ova lica su obrazovno-odgojne ustanove koje isti pohađaju.

Što se tiče ostalih pitanja iz navedenog upita upućujemo Vas da se obratite Federalnom ministarstvu finansija obzirom da su propisi iz oblasti doprinosa, kao i primjena istih u nadležnosti Federalnog ministarstva finansija.

S poštovanjem,

05-04-2018

Broj: 03-34/11-674/18 IK
Sarajevo, 02.04.2018. godine

DMBLEGAL Advokatsko društvo d.o.o.
ul. Kralja Tvrtka br.6
SARAJEVO

PREDMET: Odgovor, dostavlja se

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike zaprimilo je dana 13.03.2018.godine Vaš upit, kojim tražite mišljenje u pogledu zasnivanja radnog odnosa učenika srednje škole, primjene odredbi Zakona o radu o minimalnoj dobi na slučaj izvođenja praktične nastave učenika srednjih stručnih škola kod poslovnih subjekata, te primjene drugih odredbi Zakona o radu u ovom slučaju.

S tim u vezi, ističemo da je članom 20. Zakona o radu („Službene novine Federacije BiH“, broj: 26/16) propisano da se sa licem mlađim od 15 godina ne može zaključiti ugovor o radu, niti se ono može zaposliti na bilo koju vrstu poslova. Lice između 15 i 18 godina života može zaključiti ugovor o radu, odnosno zaposliti se uz saglasnost zakonskog zastupnika i pod uvjetom da od ovlaštenog ljekara ili nadležne zdravstvene ustanove pribavi ljekarsko uvjerenje kojim dokazuje da ima opću zdravstvenu sposobnost za rad.

Shodno navedenom, ističemo da u smislu odredbi Zakona o radu nema smetnji za sklapanje ugovora o radu sa maloljetnikom, pod uvjetima propisanim pomenutom odredbom člana 20. ovog zakona, s tim da bi svakako trebalo razmotriti eventualne smetnje za ovakvu vrstu angažmana, koje bi zbog statusa i obaveza učenika mogle proizlaziti iz propisa u oblasti obrazovanja.

Također, pitanje izvođenja praktične nastave učenika srednjih škola kod poslovnih subjekata nije predmet radnog zakonodavstva pa se u tom kontekstu ne može ni posmatrati.

S poštovanjem,

MINISTAR
Vesko Drljača

17.05.2018. god

Broj: 07-37-2986/18
Sarajevo, 14.05.2018.godine

Advokatsko društvo DMB legal doo
Ul. Kralja Tvrtka broj 6
SARAJEVO

PREDMET: Odgovor na upit, - dostavljamo -
VEZA: Vaš akt zaprimljen 14.03.2018.godine

Poštovani,

Shodno aktu veze, koji se odnosi na pitanje zdravstvenog osiguranja učenika koji obavljaju praktičnu nastavu kod poslovnih subjekata/lica koja samostalno obavljaju djelatnost, obavještavamo Vas o sljedećem:

- odredbama člana 28. stav 1. tačka 1. Zakona o zdravstvenom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11), regulisano je da pravo na zdravstvenu zaštitu zbog povreda na radu i oboljenja od profesionalnih bolesti imaju učenici i studenti koji učestvuju na praktičnoj nastavi, praktičnom radu i na stručnim putovanjima,
- odredbama člana 86. stav 1. tačka 8. Zakona, definisano je da je obveznik obračuna i uplate doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje organ uprave kantona nadležan za obrazovanje - za učenike odnosno studente koji nisu osigurani po drugom osnovu u skladu sa članom 19. tačka 13.a Zakona, kao i za učenike odnosno studente koji vrše praktičan rad u vezi sa nastavom. Regulisano zdravstveno osiguranje učenika i studenata po nekom drugom osnovu, ne isključuje obavezu uplate doprinosa zbog povreda na radu i oboljenja od profesionalnih bolesti za učenike i studente koji učestvuju na praktičnoj nastavi, praktičnom radu i na stručnim putovanjima.

S poštovanjem,

MINISTAR

Doc.dr Vjekoslav Mandić

Dostavljeno:
- naslovu
- a/a

02-10-2018

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO FINANSIJA
FEDERALNO MINISTARSTVO FINANSIJA

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND
HERZEGOVINA
FEDERAL MINISTRY OF FINANCE

Broj: 04-14-1-6007/18 E.J.
Sarajevo, 28.09.2018. godine

DMBLEGAL
Advokatsko društvo d.o.o.
Ul. Kralja Tvrtka 6

71000 SARAJEVO

PREDMET: Odgovor, dostavlja se
VEZA: Vaš akt od 24.09.2018. godine

Poštovani,

U vezi vašeg akta, od 24.09.2018. godine, u okviru naše nadležnosti, ukazujemo na sljedeće:

U vezi sa plaćanjem doprinosa podsjećamo vas da je, organ uprave kantona nadležan za obrazovanje, obveznik obračunavanja i uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje za učenike u toku izvođenja praktične nastave, u skladu sa propisima o zdravstvenom osiguranju a nadležna obrazovno-odgojna ustanova je obveznik obračunavanja i uplate doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje (za lica osigurana u određenim okolnostima) za vrijeme obavljanja obaveznog praktičnog rada učenika u toku sticanja obrazovanja i odgoja, u skladu sa propisima penzijskom i invalidskom osiguranju. Obveznik uplate doprinosa je dužan dostaviti u nadležnu ispostavu Porezne uprave Federacije BiH, shodno propisima o Jedinsvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa, obrazac prijave osiguranja za učenika (JS3120 – Prijava/odjava lica osiguranih u određenim okolnostima), za vrijeme obavljanja praktičnog rada učenika u toku sticanja obrazovanja i odgoja. Propisani iznosi doprinosa se uplaćuju mjesečno za svakog učenika koji je obuhvaćen ovim vidom obrazovanja.

Odredbama Zakona o porezu na dohodak ("Službene novine Federacije BiH", br. 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13), primanja učenika u vezi sa obavljanjem učeničke prakse, nisu izuzeta od plaćanja poreza na dohodak. Shodno navedenom, firma kod koje se obavlja učenička praksa i koja za isto isplaćuje učenicima određene novčane iznose (nagrade), ima obavezu uplate poreza na dohodak, prilikom isplate istih.
S poštovanjem,

Sarajevo, Ulica Mehmeda Spaha br. 5
Telefon: +387 33 253 400 Fax: +387 33 663 314
e-mail: info@fmf.gov.ba
www.fmf.gov.ba

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
Kantonalna uprava za inspekcijske
poslove

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
КАНТОН САРАЈЕВО
Кантонална управа за инспекцијске
послове

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina

CANTON SARAJEVO
Cantonal Administration for Inspection Issues

Inspektorat rada, zaštite na radu i socijalne zaštite

Broj: UP-1-14-09-30-00160/20-09/18-002

Sarajevo, 21.1.2020. godine

GIZ

*ul. Zmaja od Bosne br. 7 – 7a
71 000 Sarajevo*

Predmet: Odgovor na upit, dostavlja se;

Vežano za Vaš upit od 9. 1. 2020. godine, kojim ste se obratili ovoj inspekciji kako biste bili informisani o nadležnostima inspekcije rada u slučajevima realizacije praktične nastave kod poslovnih subjekata iz različitih primarnih djelatnosti, obavještavam Vas da predmet redovnih inspekcijskih nadzora koji se vrše u okviru nadležnosti ove inspekcije, podrazumijeva provjeru postojanja i zakonitosti pravnog osnova koji bi činio dozvoljenim prisustvo ili učešće bilo kojeg lica u procesu rada kod bilo kojeg poslovnog subjekta neovisno od djelatnosti koja je njegov redovni predmet poslovanja, a što se tiče Vašeg pitanja u užem smislu, inspekcija rada bi tolerisala prisustvo lica u procesu rada po osnovu praktične nastave ukoliko bi se takva nastava izvodila u okviru programa ili projekta čija se implementacija provodi uz saglasnost Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo te uz neposredno predočenu dokaznu dokumentaciju koja čini zakonitim da se takva nastava može izvoditi kod konkretnog poslovnog subjekta kao i uz predočene dokaze iz kojih je nesporno jasno da lica zatečena da prisustvuju ili učestvuju u procesu rada zaista jesu učenici obrazovne ustanove koja je uključena u program edukacije koja se vrši na takav način.

S poštovanjem.

Kantonalni inspektor rada

Nedim Mehmedbašić, dipl. pravnik

Dostaviti:

1. Naslovu,
2. A/A

web: <http://kuip.ks.gov.ba>, mail: kuip@kuip.ks.gov.ba

Tel: + 387 (0) 33 770-100 (centrala)

+ 387 (0) 33 569-870 (direktor)

Fax: + 387 (0) 33 770-151, + 387 (0) 33 569-890

Sarajevo, Aleja Bosne Srebrene bb

Broj: 03-30/11-41/20 AG
Sarajevo, 29.01.2020. godine

GIZ
DEUTSCHE GESELLSCHAFT
FÜR INTERNATIONALE ZUSAMMENARBEIT GmbH
n/r gđa Isabel Rapp, voditeljica projekta
ul. Zmaja od Bosne 7-7a
71000 Sarajevo

PREDMET: Odgovor, dostavlja se

Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike dostavljen je Vaš upit od 07.01.2020. godine, kojim su u svrhu implementacije projekta "stručno obrazovanje", zatražene informacije u vezi sa primjenom Zakona o radu, Zakona o zaštiti na radi i Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju na obavljanje praktične nastave i ferijalne prakse učenika kod poslovnih subjekata.

S tim u vezi, sa aspekta nadležnosti ovog ministarstva ističemo da su Zakonom o radu („Službene novine Federacije BiH“, br. 26/16 i 89/18), kao općim propisom, uređena određena pitanja u vezi sa radnim odnosom, odnosno ostvarivanjem prava iz radnog odnosa, te se isti primjenjuje ako drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije uređeno. U smislu navedenog, Zakon o radu predviđa da se rad za poslodavca može obavljati na osnovu ugovora o radu, odnosno ugovora o radu sa pripravnikom, na osnovu kojih se zasniva radni odnos sa poslodavcem, te na osnovu ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova, te ugovora o stručnom osposobljavanju bez zasnivanja radnog odnosa, na osnovu kojih se ne zasniva radni odnos sa poslodavcem. Shodno navedenom, obavljanje praktične nastave i ferijalne prakse učenika kod poslovnih subjekata nije predmet Zakona o radu, te se na pomenuta pitanja ne bi mogle direktno primijeniti odredbe Zakona o radu. Obavljanje praktične nastave i ferijalne prakse učenika je predmet propisa iz oblasti obrazovanja, kojim bi, između ostalog, trebao biti uređen način organizovanja i izvođenja praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja, odnosno uslovi, način organizacije i praćenja ferijalne prakse za učenike srednjih škola za srednje stručno obrazovanje i obuku, te druga pitanja koja od značaja za navedene oblike nastave, što podrazumijeva i obavezu poslovnog subjekta kod kojeg se nastava, odnosno praksa izvodi, kao i vrstu poslova na kojima se ista može izvoditi.

Što se tiče primjene propisa iz oblasti zaštite na radu, ističemo da je odredbom člana 3. Zakona o zaštiti na radu („Službeni list SRBiH“, broj: 22/90), propisano da pravo na zaštitu na radu, između ostalih, imaju sva lica koja se po bilo kojem osnovu nalaze na radu, kao i učenici i studenti na praktičnoj nastavi i stručnoj praksi u organizaciji, odnosno kod poslodavca, te da u tom slučaju zaštitu na radu obezbjeđuje organizacija, odnosno poslodavac. Shodno navedenom, poslodavac je u skladu sa Zakonom o zaštiti na radu obavezan učenicima na

praktičnoj nastavi i stručnoj praksi obezbijediti sve mjere zaštite na radu, odnosno mjere kojima se neposredno obezbjeđuje sigurnost na radu i mjere u vezi sa uslovima rada. U vezi sa uslovima rada ističemo da je na osnovu Zakona o zaštiti na radu, donesen Pravilnik o uslovima za utvrđivanje radnih mjesta sa posebnim uslovima rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima ("Službeni list SRBiH", broj: 2/91), kojim su, između ostalog, propisani posebni uslovi koje u pogledu zdravstvenog stanja i psihofizičkih sposobnosti moraju ispunjavati radnici prilikom raspoređivanja na ta radna mjesta. S obzirom da je pomenutim pravilnikom kao jedan od posebnih uslova za obavljanje poslova na navedenim radnim mjestima, utvrđena i dobna granica (lica starija od 18 godina), mišljenja smo da se tim radnim mjestima sa posebnim uslovima rada ne bi mogla izvoditi praktična nastava i ferijalna nastava u kojoj bi učestvovali maloljetni učenici.

Napominjemo da je u kontekstu propisa iz oblasti rada poslodavac dužan voditi evidenciju o redovnim učenicima ustanova za strukovno obrazovanje koji kod poslodavca pohađaju praktičnu nastavu i vježbe. Naime, Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu ("Službene novine Federacije BiH", broj: 92/16), propisano je da je poslodavac pored evidencije o radnicima dužan voditi i evidenciju o drugim licima angažovanim na radu koja, između ostalog, podrazumijeva evidentiranje učenika ustanova za strukovno obrazovanje koji kod poslodavca pohađaju praktičnu nastavu i vježbe. Sadržaj pomenute evidencije propisan je odredbom člana 4. stav 2. navedenog pravilnika, te poslodavac istu počinje voditi danom početka obavljanja praktične nastave tih lica i ažurno je vodi do prestanka pohađanja nastave.

Kada je u pitanju primjena propisa iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja ističemo da je odredbom člana 17. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Službene novine Federacije BiH", broj: 13/18), propisano da je učenik ili student za vrijeme praktične nastave, odnosno za vrijeme stručne prakse kod poslodavca, lice koje je obavezno osigurano za slučaj invalidnosti i smrti zbog povrede na radu ili profesionalne bolesti dok se nalazi na praktičnoj nastavi, odnosno na stručnoj praksi kod poslodavca. Do donošenja nove odluke, doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje za ova lica plaća se u mjesečnom iznosu od 3,00 KM, a u skladu sa važećom Odlukom Upravnog odbora Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje ("Službene novine Federacije BiH", broj: 26/14). Obveznici obračuna i uplate doprinosa za ova lica su obrazovno-odgojne ustanove koje isti pohađaju.

S poštovanjem,

Broj: 05-02-4-4139/20
Sarajevo, 17.06.2020. godine

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
Splitska 7
71000 Sarajevo

PREDMET: Odgovor na upit

Veza: Vaš upit od 02.06.2020. godine

Poštovani,

U vezi s Vašim upitom koji se odnosi na porezni tretman naknada isplaćenih učenicima tokom učenja kroz rad, u skladu sa članom 10. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“ broj 35/05), iz okvira naše nadležnosti dajemo sljedeći odgovor:

Zakonom o porezu na dohodak („Službene novine Federacije BiH“, br. 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13) propisan je način utvrđivanja i plaćanja poreza na dohodak fizičkih lica – poreznih obveznika u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prema članu 2. tog Zakona obveznik poreza na dohodak je rezident Federacije BiH i nerezident koji ostvaruje dohodak i to: rezident za oporezivi dohodak koji ostvari na teritoriji Federacije i izvan teritorije Federacije, a nerezident za oporezivi dohodak koji ostvari na teritoriji Federacije BiH.

Članom 3. Zakona o porezu na dohodak određena su fizička lica koja ne podliježu oporezivanju, dok su odrebama čl. 5. i 6. istog Zakona decidno propisani prihodi fizičkih lica koji se ne smatraju dohotkom i prihodi na koje se ne plaća porez na dohodak.

Naknade troškova za ishranu u toku rada (topli obrok) i troškova prevoza predstavljaju prava zaposlenih lica po osnovu radnog odnosa. Shodno tome, a u skladu sa članom 5. tačka 11. Zakona o porezu na dohodak, navedene naknade mogu se neoporezivo isplatiti samo licima koja imaju status zaposlenika kod isplatioca i to najviše do iznosa utvrđenih članom 14. tačka 2. podtač. a. i b. Pravilnika o primjeni zakona o porezu na dohodak („Službene novine Federacije BiH“ br. 67/08, 4/10, 86/10, 10/11, 53/11, 20/12, 27/13, 71/13, 90/13, 45/14, 52/16, 59/16, 38/17, 3/18, 30/18 i 21/20).

S obzirom na to da učenici koji uče kroz rad u okviru redovnog školovanja, nisu izuzeti od oporezivanja kao fizička lica u skladu s članom 3. Zakona o porezu na dohodak, kao ni novčane naknade (topli obrok, prevoz, finansijske nagrade i naknade troškova ljekarskog pregleda) koje biste tim učenicima isplaćivali shodno odredbama čl. 5. i 6. tog Zakona, te uzimajući u obzir da isti nemaju status zaposlenika kod isplatioca naknada, na osnovu člana 70b. stav 3. Pravilnika o primjeni zakona o porezu na dohodak isplatioc navedenih naknada dužan je prilikom svake isplate istih obračunati, obustaviti i uplatiti porez na dohodak po stopi od 10% iz člana 9. Zakona. U skladu sa stavom 4. istog člana Pravilnika prijava uplaćenog poreza po tom osnovu vrši se u roku od pet dana nadležnoj jedinici Porezne uprave Federacije BiH putem obrasca APR-1036 Akontacija poreza po odbitku rezidenta.

Shodno odredbama Zakona o doprinosima ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15, 104/16, 34/18 i 99/19), na naknade/nagrade koje se isplaćuju učenicima srednjih škola za obavljanje praktične nastave/učenja kroz rad kao realizacije dualnog obrazovanja, ne uplaćuju se doprinosi: za PIO po stopi od 6% i zdravstveno osiguranje po stopi od 4%.

Nadležna obrazovno-odgojna ustanova je obveznik obračunavanja i uplate doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje (za lica osigurana u određenim okolnostima) za vrijeme obavljanja obaveznog praktičnog rada učenika u toku sticanja obrazovanja i odgoja, u skladu sa propisima penzijskom i invalidskom osiguranju. Mjesečni iznos navedenog doprinosa propisan je Odlukom o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima ("Službene novine Federacije BiH", broj 26/14). Obveznik uplate doprinosa je dužan dostaviti u nadležnu ispostavu Porezne uprave Federacije BiH, shodno propisima o Jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa, obrazac prijave osiguranja za učenika (JS3120 – Prijava/odjava lica osiguranih u određenim okolnostima), za vrijeme obavljanja praktičnog rada učenika u toku sticanja obrazovanja i odgoja. Propisani iznosi doprinosa se uplaćuju mjesečno za svakog učenika koji je obuhvaćen ovim vidom obrazovanja. Podsjećamo da je, organ uprave kantona nadležan za obrazovanje, obveznik obračunavanja i uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje za učenike u toku izvođenja praktične nastave, u skladu sa propisima o zdravstvenom osiguranju.

U vezi sa naprijed navedenim, informišemo Vas da je novi Zakon o doprinosima i Zakon o porezu na dohodak u formi Prijedloga u Parlamentarnoj proceduri u drugom čitanju i da se ponuđena rješenja u prijedlozima zakona koja reguliraju ovu oblast razlikuju u dijelu visine obaveza koje će se obračunavati i uplaćivati.

S poštovanjem,

Broj:02-33-/3312/20
Sarajevo, 16.06.2020.godine

**Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit-GIZ
Zmaja od Bosne 7-7a Sarajevo**

**PREDMET: Praktična nastava i ferijalna praksa učenika srednjih stručnih škola
kod poslovnih subjekata**

Poštovani,

Vezano za Vaš dopis kojim tražite pojašnjenja primjene Zakona o zdravstvenom osiguranju na učenike koji obavljaju ferijalnu praksu kod poslodavaca, kao i obaveze poslovnih subjekata koje se odnose na zdravstvene preglede i ostale mjere zaštite prema učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu ili ferijalnu praksu, obavještavamo Vas kako slijedi:

Temeljem člana 1. Zakona o zdravstvenom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, br. 30/97, 7/02, 70/08, 48/11 i 36/18) propisano je da zdravstveno osiguranje, kao dio socijalnog osiguranja građana, čini jedinstveni sistem u okviru koga građani ulaganjem sredstava, na načelima uzajamnosti i solidarnosti, obavezno u okviru kantona osiguravaju ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu i druge oblike osiguranja na način koji je utvrđen ovim zakonom, drugim zakonima i propisima donesenim na osnovu zakona.

Izmjenama i dopunama pomenutog Zakona, tačnije članom 19. i članom 20. utvrđeno je pravo svoj djeci do 18 godina na obavezno zdravstveno osiguranje.

Članom 19. taksativno su nabrojani osiguranici odnosno lica koja imaju pravo na obavezno zdravstveno osiguranje, gdje je pod tačkom 13a. propisano da djeca od rođenja, kao i djeca za vrijeme redovnog školovanja u osnovnim i srednjim školama, odnosno studiranja na višim i visokim školama, te fakultetima, koja su državljanji Bosne i Hercegovine sa prebivalištem na teritoriji Federacije, a nisu zdravstveno osigurana kao članovi porodice osiguranika, ali najduže do navršene 26.godine života, također ostvaruju izvorno pravo na zdravstveno osiguranje.

Članom 86. Zakona o zdravstvenom osiguranju, stav (8), propisano je da su organi uprave kantona nadležni za obrazovanje obveznici uplate doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje za učenike koji nisu osigurani po drugom osnovu u skladu sa članom 19.tačka 13a. Zakona, kao i za učenike koji vrše praktičan rad u vezi sa nastavom.

Nadalje, Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini (“Sl.glasnik BiH”, br. 18/2003 i 88/2017) uređuju se principi predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja, obrazovanja odraslih i osnivanja i funkcioniranja

institucija za pružanje usluga u obrazovanju u Bosni i Hercegovini, kao i dopunska nastava za djecu državljana BiH u inozemstvu.

U skladu sa članom 56. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini svi zakoni u entitetima, kantonima i Brčko Distriktu BiH, kao i drugi odgovarajući propisi iz oblasti obrazovanja uskladit će se s odredbama ovog zakona, najkasnije u roku od šest mjeseci po stupanju na snagu ovog zakona.

U Federaciji Bosne i Hercegovine, slijedom ustavnih nadležnosti, obrazovanje je u nadležnosti kantona koji finansiraju obrazovanje te donose i usvajaju kantonalne zakone i propise o pitanjima obrazovanja.

Slijedom navedenog, upućujemo Vas na kantonalna ministarstva nadležna za obrazovanje, kako biste dobili odgovore na pitanja vezana za obaveze sektora obrazovanja i poslovnih subjekata prema učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu ili ferijalnu praksu, obzirom da je pravni okvir koji reguliše pitanja i obaveze izvođenja praktične i ferijalne prakse kod poslovnih subjekata u nadležnosti svakog pojedinačnog kantona.

S poštovanjem,

MINISTAR
Prof. dr. Vjekoslav Mandić

Broj: 13/08-02-3-836-1/20 – Dž.D.
Sarajevo, 30.06.2020. godine

**DEUTSCHE GESELLSCHAFT FUR
INTERNATIONALE ZUSAMMENARBEIT (GIZ) GmbH**

71000 SARAJEVO
Splitska 7

PREDMET: Mišljenje na vaš zahtjev od 03.06.2020. godine

U vezi sa vašim Zahtjevom od 03.06.2020. godine i dopunom istog od 19.06.2020. godine, koji se odnosi na obavezu prijave učenika tokom izvođenja praktične nastave i porezni tretman isplate naknade za obavljene praktični rad učenicima, a u skladu sa članom 96. Zakonu o Poreznoj upravi Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 33/02, 28/04, 57/09, 40/10, 27/12, 7/13, 71/14 i 91/15) i Pravilnikom o uslovima, postupku i naknadama za mišljenja Porezne uprave („Službene novine Federacije BiH“, broj: 54/03), iznosimo svoje mišljenje kako slijedi:

U Zahtjevu navodite da Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit (GIZ) implementira „Stručno obrazovanje“. Primarni cilj projekta je sistemski integracija dualno organiziranog srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u strukture i procese javnih i privatnih aktera stručnog obrazovanja u BiH. U okviru projektnih aktivnosti pružate podršku Ministarstvu za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo u izradi Zakona o dualnom obrazovanju. S tim u vezi, postavlja se pitanje prijave doprinosa i poreza u vezi sa naknadama koje će biti isplaćivane učenicima tokom učenja kroz rad predviđen nactom Zakona o dualnom obrazovanju?

Prema članu 17. (Lica osigurana u određenim okolnostima) stav (1) alineja c) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, broj: 13/18) učenik ili student je obavezno osiguran za slučaj invalidnosti i smrti zbog povrede na radu i profesionalne bolesti za vrijeme praktične nastave, odnosno za vrijeme stručne prakse kod poslodavca.

Odredbama člana 18. istog Zakona je propisano da je radi sticanja statusa osiguranika za lice iz člana 17. ovog Zakona, obveznik uplate doprinosa obavezan da u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa dostavi prijavu lica koje se nalazi u tim okolnostima.

Nadalje, za lica osigurana u posebnim okolnostima primjenjuje se Odluka o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima („Službene novine Federacije BiH“, broj 26/14), a prema članu 1. stav (1) tačka 2. Odluke je propisano da se doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje plaća u mjesečnim iznosima i to za vrijeme obavljanja obaveznog praktičnog rada učenika i studenata u toku sticanja obrazovanja i odgoja 3,00 KM. Obveznik obračuna i uplate navedenog doprinosa su obrazovno – odgojne ustanove.

U članu 14. Pravilnika o podnošenju prijava za upis i promjene upisa u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa („Službene novine Federacije BiH“, broj: 73/09, 38/10, 77/10, 9/11, 1/13, 83/14, 1/15, 48/16, 25/17, 53/19 i 93/19) propisano je da za lica koja su u skladu sa zakonom osigurana u određenim okolnostima, ako nisu osigurane po drugom osnovu, obveznik uplate doprinosa podnosi nadležnoj ispostavi Porezne uprave prijavu za osiguranje u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa (JS3120).

Shodno navedenim zakonskim i podzakonskim odredbama, za učenika koji obavlja obavezni praktični rad poslodavac nije u obavezi podnositi prijavu takvog rada Poreznoj upravi Federacije. Obveznik obračuna i uplate doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje u mjesečnom iznosu od 3 KM, za učenika koji obavlja obavezni praktični rad, je obrazovno – odgojna ustanova kod koje se učenik obrazuje, te je ista dužna podnijeti nadležnoj ispostavi Porezne uprave Federacije BiH prijavu na obrascu JS3120 – Prijava/Odjava lica osiguranih u određenim okolnostima

Nadalje, prema odredbama člana 70b. stav (3) i (4) Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak („Službene novine Federacije BiH“, broj: 67/08, 4/10, 86/10, 10/11, 53/11, 20/12, 27/13, 71/13, 90/13, 45/14, 52/16, 59/16, 38/17, 03/18, 30/18 i 21/20) isplatilac prihoda koji nisu navedeni u članu 5. Zakona, odnosno koji su isplaćeni iznad propisanih iznosa u članu 6. Zakona, dužan je pri svakoj isplati obračunati, obustaviti i uplatiti akontaciju poreza, te dostaviti Obrazac APR – 1036 u roku od pet dana nadležnoj jedinici Porezne uprave. Obrazac APR – 1036 se dostavlja u slučaju kada prihod nije obuhvaćen članom 10. i 12. Zakona.

Prihod koji ostvari redovan učenik ili student za obavljanje povremenih poslova kod pravnih lica, u smislu odredbi člana 10. i člana 8. stav (1) Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, a u skladu sa stavom Federalnog ministarstva finansija/financija, broj: 05-15-125-4/09 od 30.03.2009. godine, smatra se prihodom od povremenog obavljanja nesamostalne djelatnosti i za isti je isplatioc dužan da pri svakoj isplati takvog prihoda obračuna, obustavi i uplati porez na dohodak po stopi 10% u skladu sa članom 27. Zakona o porezu na dohodak („Službene novine Federacije BiH“, broj: 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13).

S obzirom da učenici, kao primaoci naknada, nemaju svojstvo zaposlenika kod pravnog lica gdje obavljaju praktičan rad, ukupne naknade (naknade za prevoz, naknade za ishranu, nagrade za obavljani praktični rad i druge naknade koje ostvaruju), a saglasno mišljenju Federalnog ministarstva finansija/financija, broj: 05-14-2-5496/16 od 05.12.2016. godine, smatraju se oporezivim dohotkom u skladu sa Zakonom o porezu na dohodak i Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dohodak.

Dostavljeno:

1. Naslovu
2. U dosije
3. a/a

Broj: 13/08-02-3-2012-1/21 Dž.D.
Sarajevo, 31.01.2022. godine

**DEUTSCHE GESELLSCHAFT FÜR
INTERNATIONALE ZUSAMMENARBEIT (GIZ) Gmbh**

71000 SARAJEVO
Splitska 7

PREDMET: Odgovor, dostavlja se

Dana 31.12.2021. godine obratili ste se Poreznoj upravi Federacije BiH zahtjevom za mišljenje od 30.12.2021. godine u vezi obračuna i uplate doprinosa za PIO za učenike tokom praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta.

U zahtjevu navodite da Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) implementira projekat „Stručno obrazovanje u BiH“. Primarni cilj projekta je sistemski integracija dualno organiziranog srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u strukturu i procese javnih i privatnih aktera stručnog obrazovanja u BiH, kroz, između ostalog, razvoj relevantnog pravnog okvira u entitetima i kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine. Kako navodite, Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, broj: 13/18) i Odlukom o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima („Službene novine Federacije BiH“, broj 26/14) je propisano da je učenik ili student obavezno osiguran za slučaj invalidnosti i smrti zbog povrede na radu i profesionalne bolesti za vrijeme praktične nastave, odnosno za vrijeme stručne prakse kod poslodavca te se doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje plaća u mjesečnim iznosima i to za vrijeme obavljanja obaveznog praktičnog rada učenika i studenata u toku sticanja obrazovanja i odgoja u iznosu od 3,00 KM. Ako praktična nastava traje kraće od mjesec dana, iznos doprinosa se utvrđuje srazmjerno broju dana za koji se plaća doprinos. Obveznik obračuna i uplate navedenog doprinosa su obrazovno – odgojne ustanove. Također, vrši se prijava učenika kod Porezne uprave Federacije BiH putem obrasca JS 3120 – „Prijava/Odjava lica osiguranih u određenim okolnostima. Međutim, obrazac putem kojeg bi se evidentirala uplata ovih doprinosa nije propisan. Postavlja se pitanje pravila srazmjernog obračuna doprinosa za PIO, te na koji način škola može vršiti uplate istih ukoliko obrazac za njihovu uplatu nije propisan? Također se postavlja pitanje načina škola prijave/odjave učenika sa osiguranja, odnosno da li je moguće da to bude period jedne školske godine, s obzirom da se i ugovori o obavljanju praktične nastave zaključuju uglavnom za period školske godine?

U vezi sa naprijed navedenim, ističemo sljedeće:

Porezna uprava Federacije BiH je, aktom broj: 13/08-02-3-836-1/20 – Dž.D. od 30.06.2020. godine, izdala mišljenje za Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit koje se odnosi na obavezu prijave tokom izvođenja praktične nastave

učenika i porezni tretman isplate naknade za obavljeni praktični rad učenicima, koji vam dostavljamo u prilogu.

Dalje, u dijelu pitanja koji se odnosi na uplatu doprinosa za PIO za učenike i pravila srazmjernog obračuna ovog doprinosa, kao i prijavu uplaćenih doprinosa, s obzirom da nije propisan obrazac, upućujemo vas na Zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje koji je nadležan za primjenu Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju i Odluke o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima.

Što se tiče mogućnosti prijave učenika na period od jedne školske godine, u skladu sa članom 8. Zakona o Jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa („Službene novine Federacije BiH“, broj: 42/09, 109/12, 86/15, 30/16 i 96/21), podaci iz Jedinstvenog sistema se koriste u cilju ostvarivanja prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja, zdravstvenog osiguranja i prava na osnovu osiguranja u slučaju nezaposlenosti.

Odredbama Pravilnika o podnošenju prijave za upis i promjene upisa u Jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa („Službene novine Federacije BiH“, broj: 73/09, 38/10, 77/10, 9/11, 1/13, 83/14, 1/15, 48/16, 25/17, 53/19, 93/19 i 105/21) propisano je da prijavu osiguranja u Jedinstveni sistem (JS3120) za lica koja su, u skladu sa zakonom, osigurana u određenim okolnostima kao i za lica osigurana po drugim osnovama, obveznik uplate doprinosa podnosi nadležnoj ispostavi Porezne uprave u roku od sedam dana od dana nastanka osnova za osiguranje osiguranika, dok odjavu osiguranja je potrebno dostaviti u roku od sedam dana od dana prestanka osnova za osiguranje osiguranika.

Shodno naprijed navedenom, prijava učenika u Jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa Porezne uprave Federacije BiH se vrši u onom periodu u kojem učenik i vrši praktičnu nastavu. Odnosno prijava učenika se vrši u roku od sedam dana od dana otpočinjanja praktičnog rada učenika, a odjava učenika se vrši u roku od sedam dana od dana prestanka obavljanja istog.

- Prilog: - kao u tekstu

Dostavljeno:

1. Naslovu
2. U dosije
3. a/a

Broj: 04-31/16-3570/21 M.T.
Sarajevo, 19.01.2022. godine

**DEUTSCHE GESELLSCHAFT FÜR INTERNATIONALE ZUSAMMENARBEIT (GIZ)
GmbH
n/r g-đe Ene Kunić, savjetnice**

Predmet: Odgovor na upit, **dostavlja se**

Poštovana,

Vašim aktom od 30.12.2021. godine, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, uputili ste upit koji se tiče prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja, zaštite na radu i evidencije učenika tokom praktične nastave i ferijalne prakse kod poslovnog subjekta u slučaju nastupanja osiguranog slučaja.

S tim u vezi, ističemo sljedeće:

Odredbom člana 17. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, br. 13/18 i 90/21), propisano je da je učenik ili student za vrijeme praktične nastave, odnosno za vrijeme stručne prakse kod poslodavca, lice koje je obavezno osigurano za slučaj invalidnosti i smrti zbog povrede na radu ili profesionalne bolesti dok se nalazi na praktičnoj nastavi, odnosno na stučnoj praksi kod poslodavca. Na ovaj način zakonodavac je zaštitio rijetke, ali moguće situacije do kojih može doći u procesu školovanja, odnosno osposobljavanja za obavljanje određenih poslova.

Radi sticanja statusa osiguranika za lice iz člana 17. Zakona, obaveznik uplate doprinosa obavezan je da u Jedinstveni sistem dostavi prijavu lica koje se nalazi u tim okolnostima. Obveznici obračuna i uplate doprinosa za učenike i studente u toku sticanja obrazovanja i odgoja su obrazovno-odgojne ustanove koje isti pohađaju, a sve u skladu sa Odlukom Upravnog odbora Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima („Službene novine Federacije BiH“, broj: 26/14).

Znači lica koja su osigurana po članu 17, a time i učenici za vrijeme praktične nastave, mogu ostvariti sva prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja koja im pripadaju u slučaju invalidnosti i smrti, a zbog povrede na radu i profesionalne bolesti, uz ispunjavanje svih Zakonom propisanih uvjeta.

Odredbom člana 5. Zakona o zaštiti na radu („Službene novine Federacije BiH“, broj: 79/20), utvrđena su lica koja imaju pravo, odnosno kojima se obezbjeđuje sigurnost i zaštita zdravlja na radu, te je u stavu 1. tačka d) navedene zakonske odredbe propisano da pravo na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu imaju učenici i studenti na praktičnoj nastavi. U skladu sa odredbom člana 5. stav 2. pomenutog zakona, sigurnost i zaštitu zdravlja na radu učenicima i studentima na praktičnoj nastavi obezbjeđuje obrazovna ustanova. Ukoliko bi se praktična nastava u smislu

navedenog, a u skladu sa posebnim propisima iz oblasti obrazovanja, obavljala kod određenih poslovnih subjekata, mišljenja smo da bi u tom slučaju pravo na sigurnost i zdravlje na radu bio dužan obezbijediti taj poslovni subjekt, odnosno poslodavac, s obzirom da je odredbom člana 5. stav 1. tačka h), a u vezi sa stavom 2. navedene zakonske odredbe propisano da pravo na sigurnost i zdravlje na radu imaju i sva druga lica koja se zateknu u radnoj okolini radi obavljanja određenih poslova, ako je o njihovom prisustvu poslodavac upoznat, te da u tom slučaju pravo na sigurnost i zdravlje na radu navedenim licima obezbjeđuje poslodavac. Kada su u pitanju poslovi na kojima se može izvoditi praktična nastava u kojoj bi učestvovali maloljetni učenici, ističemo da ostajemo kod navoda iz odgovora ovog ministarstva broj: 03-30/11-41/20 AG od 29.01.2020. godine, s obzirom da će se u skladu sa odredbom člana 90. tačka 1. Zakona o zaštiti na radu, do donošenja propisa iz člana 60. stav 1. navedenog zakona, i dalje primjenjivati Pravilnik o uslovima za utvrđivanje radnih mjesta sa posebnim uslovima rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima ("Službeni list SRBiH", broj: 2/91).

Što se tiče obavljanja procjene rizika na radnim mjestima i mjestima rada u radnoj okolini, ističemo da je odredbom člana 22. tačka b. Zakona o zaštiti na radu propisano da je poslodavac dužan da vrši procjenu rizika za svako radno mjesto i utvrđuje poslove sa povećanim rizikom, na način i pod uvjetima utvrđenim ovim zakonom, dok je odredbom člana 25. navedenog zakona propisano da je poslodavac obavezan ispitivati radnu okolinu, odnosno procijeniti rizike i osigurati zaštitu zdravlja i sigurnost radnika izloženih fizičkim, hemijskim i biološkim štetnostima na radu. S tim u vezi, odredbom člana 4. stav 1. Pravila o procjeni rizika („Službene novine Federacije BiH“, broj: 23/21), izričito je propisano da poslodavac vrši procjenu rizika za svako radno mjesto i mjesto rada u radnoj okolini. S obzirom da obrazovna ustanova iz člana 5. Zakona o zaštiti na radu, nije poslodavac učenicima i studentima u kontekstu organizovanja praktične nastave, mišljenja smo da ista nije obavezna vršiti procjenu rizika pojedinačno za učenike i studente, ali je i dalje obavezna učenicima i studentima obezbijediti sigurnost i zaštitu zdravlja na radu, te između ostalog, provesti opće mjere zaštite na radu iz člana 9. Zakona o zaštiti na radu. Naime, obrazovna ustanova, odnosno poslovni subjekt kod kojeg se eventualno, u skladu sa posebnim propisima iz oblasti obrazovanja, bude izvodila praktična nastava, će u skladu sa svojim obavezama kao poslodavca izvršiti procjenu rizika na radnim mjestima i svim mjestima rada u radnoj okolini kod tog poslodavca, te će se aktom o procjeni rizika u odnosu na utvrđene rizike, odnosno opasnosti i štetnosti, utvrditi i konkretne mjere zaštite na radu koje će poslodavac biti u obavezi provesti radi otklanjanja ili smanjivanja rizika, ne samo na radnim mjestima, već i u radnoj okolini. S obzirom na pojmovno određenje mjesta rada i radne okoline iz člana 3. stav 1. tač. c) i d) Zakona o zaštiti na radu, u smislu navedenog će se izvršiti i procjena rizika, odnosno utvrđivanje opasnosti i štetnosti u radnoj okolini u kojoj će se obavljati i praktična nastava, te će u tom kontekstu obrazovna ustanova, odnosno poslovni subjekt, biti dužan da u smislu obaveze iz člana 5. navedenog zakona, primijeni sve mjere sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, koje će u vezi sa procjenom rizika biti utvrđene radi otklanjanja ili smanjivanja rizika na mjestima rada i u radnoj okolini u kojoj će se obavljati i praktična nastava.

Nadalje, kada je u pitanju vođenje propisane evidencije, ističemo da je Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažovanim na radu ("Službene novine Federacije BiH", broj: 92/16), propisano da je poslodavac pored evidencije o radnicima dužan voditi i evidenciju o drugim licima

angažovanim na radu koja, između ostalog, podrazumijeva evidentiranje učenika ustanova za strukovno obrazovanje koji kod poslodavca pohađaju praktičnu nastavu i vježbe. Sadržaj pomenute evidencije propisan je odredbom člana 4. stav 2. navedenog pravilnika, te poslodavac istu počinje voditi danom početka obavljanja praktične nastave tih lica i ažurno je vodi do prestanka pohađanja nastave. U skladu sa propisanim sadržajem, navedena evidencija, između ostalog, sadrži podatke koji se odnose na broj, datum i naziv akta na osnovu kojeg navedena lica rade kod poslodavca, te dokaz o ispunjavanju propisanih uvjeta za obavljanje tih poslova, kao i podatke koje se odnose na naziv posla koji se obavlja. S tim u vezi, mišljenja smo da bi se u kontekstu vođenja navedene evidencije kada su u pitanju učenici i studenti na praktičnoj nastavi, podaci koji se upisuju u evidenciju trebali prilagoditi, te u tom smislu u pogledu osnova učestvovanja navedenih lica u praktičnoj nastavi, evidentirati osnov iz posebnih propisa iz oblasti obrazovanja, nastavnih planova i programa, te eventualno određeni ugovor ukoliko se isti, u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja, zaključuje između poslovnog subjekta i obrazovne ustanove, dok bi u kontekstu podatka koji se odnosi na naziv posla, bilo potrebno evidentirati da se radi o praktičnoj nastavi.

S poštovanjem,

Broj: 03-30/11-36/22 AG
Sarajevo, 19.01.2022. godine

GIZ
DEUTSCHE GESELLSCHAFT
FÜR INTERNATIONALE ZUSAMMENARBEIT GmbH
n/r gđa Ena Kunić, savjetnica
ul. Splitska 7
71000 Sarajevo

PREDMET: Odgovor, dostavlja se

U vezi Vašeg upita od 30.12.2021. godine, koji je Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike dostavljen putem Federalne uprave za inspekcijske poslove aktom broj: 09-30-18-06412/2021-0903-2 od 04.01.2022. godine, sa aspekta nadležnosti ovog ministarstva u pogledu primjene propisa iz oblasti zaštite na radu, obavještavamo Vas kako slijedi:

Odredbom člana 5. Zakona o zaštiti na radu ("Službene novine Federacije BiH", broj: 79/20), utvrđena su lica koja imaju pravo, odnosno kojima se obezbjeđuje sigurnost i zaštita zdravlja na radu, te je u stavu 1. tačka d) navedene zakonske odredbe propisano da pravo na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu imaju učenici i studenti na praktičnoj nastavi. U skladu sa odredbom člana 5. stav 2. pomenutog zakona, sigurnost i zaštitu zdravlja na radu učenicima i studentima na praktičnoj nastavi obezbjeđuje obrazovna ustanova. Ukoliko bi se praktična nastava u smislu navedenog, a u skladu sa posebnim propisima iz oblasti obrazovanja, obavljala kod određenih poslovnih subjekata, mišljenja smo da bi u tom slučaju pravo na sigurnost i zdravlje na radu bio dužan obezbijediti taj poslovni subjekt, odnosno poslodavac, s obzirom da je odredbom člana 5. stav 1. tačka h), a u vezi sa stavom 2. navedene zakonske odredbe propisano da pravo na sigurnost i zdravlje na radu imaju i sva druga lica koja se zateknu u radnoj okolini radi obavljanja određenih poslova, ako je o njihovom prisustvu poslodavac upoznat, te da u tom slučaju pravo na sigurnost i zdravlje na radu navedenim licima obezbjeđuje poslodavac. S obzirom da u skladu sa odredbom člana 74. Zakona o zaštiti na radu, inspekcijski nadzor nad provođenjem ovog zakona, te propisa donesenih na osnovu zakona, vrši kantonalna uprava za inspekcijske poslove, osim nadzora koji je ovim zakonom stavljen u nadležnost Federalne uprave za inspekcijske poslove, te da navedene poslove obavlja inspektor zaštite na radu, odnosno inspektor rada, mišljenja smo da su navedeni inspekcijski organi nadležni i pogledu nadzora nad provođenjem obaveza iz člana 5. Zakona o zaštiti na radu. Kada je u pitanju osnov za prisustvo učenika na praktičnoj nastavi kod određenog poslovnog subjekta, mišljenja smo da isti zavisi od načina na koji je to

pitanje uređeno propisima iz oblasti obrazovanja, u smislu nastavnih planova i programa, te eventualno određenog ugovora ukoliko se isti, u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja, zaključuje između psolovnog subjekta i obrazovne ustanove. S tim u vezi, mišljenja smo da se za davanje odgovora u tom dijelu Vašeg upita možete obratiti nadležnom ministarstvu obrazovanja.

Što se tiče obavljanja procjene rizika na radnim mjestima i mjestima rada u radnoj okolini, ističemo da je odredbom člana 22. tačka b. Zakona o zaštiti na radu propisano da je poslodavac dužan da vrši procjenu rizika za svako radno mjesto i utvrđuje poslove sa povećanim rizikom, na način i pod uvjetima utvrđenim ovim zakonom, dok je odredbom člana 25. navedenog zakona propisano da je poslodavac obavezan ispitivati radnu okolinu, odnosno procijeniti rizike i osigurati zaštitu zdravlja i sigurnost radnika izloženih fizičkim, hemijskim i biološkim štetnostima na radu. S tim u vezi, odredbom člana 4. stav 1. Pravila o procjeni rizika („Službene novine Federacije BiH“, broj: 23/21), izričito je propisano da poslodavac vrši procjenu rizika za svako radno mjesto i mjesto rada u radnoj okolini. S obzirom da obrazovna ustanova iz člana 5. Zakona o zaštiti na radu, nije poslodavac učenicima i studentima u kontekstu organizovanja praktične nastave, mišljenja smo da ista nije obavezna vršiti procjenu rizika pojedinačno za učenike i studente, ali je i dalje obavezna učenicima i studentima obezbijediti sigurnost i zaštitu zdravlja na radu, te između ostalog, provesti opće mjere zaštite na radu iz člana 9. Zakona o zaštiti na radu. Naime, obrazovna ustanova, odnosno poslovni subjekt kod kojeg se eventualno, u skladu sa posebnim propisima iz oblasti obrazovanja, bude izvodila praktična nastava, će u skladu sa svojim obavezama kao poslodavca izvršiti procjenu rizika na radnim mjestima i svim mjestima rada u radnoj okolini kod tog poslodavca, te će se aktom o procjeni rizika u odnosu na utvrđene rizike, odnosno opasnosti i štetnosti, utvrditi i konkretne mjere zaštite na radu koje će poslodavac biti u obavezi provesti radi otklanjanja ili smanjivanja rizika, ne samo na radnim mjestima, već i u radnoj okolini. S obzirom na pojmovno određenje mjesta rada i radne okoline iz člana 3. stav 1. tač. c) i d) Zakona o zaštiti na radu, u smislu navedenog će se izvršiti i procjena rizika, odnosno utvrđivanje opasnosti i štetnosti u radnoj okolini u kojoj će se obavljati i praktična nastava, te će u tom kontekstu obrazovna ustanova, odnosno poslovni subjekt, biti dužan da u smislu obaveze iz člana 5. navedenog zakona, primijeni sve mjere sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, koje će u vezi sa procjenom rizika biti utvrđene radi otklanjanja ili smanjivanja rizika na mjestima rada i u radnoj okolini u kojoj će se obavljati i praktična nastava.

S poštovanjem,

CO: Federalna uprava za inspekcijske poslove
n/r gosp. mr. Anis Ajdinović, direktor
(veza: Vaš akt broj: 09-30-18-06412/2021-0903-2
od 04.01.2022. godine)

Broj: 08-3311-06410/21
Sarajevo, 14.01.2021 godine

**GERMAN DEVELOPMENT ORGANIZATION
TVET U BIH
GIZ –PROJEKAT STRUČNO OBRAZOVANJE
N/p Ena Kunić Savjetnica**

SARAJEVO
Ul. Splitska 7

Predmet: Odgovor na upit dostavlja se.-

Poštovani,

Vezano za upit koji ste dostavili ovoj Upravi a koji se odnosi na zdravstveni nadzor nad učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu i ferijalnu praksu odgovaramo sljedeće:

U članovima 30. i 31. i 38. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti propisano je koje se osobe stavljaju pod zdravstveni nadzor zavisno o obavljanju djelatnosti, zatim šta zdravstveni nadzor obuhvata i ko snosi troškove za obavljanje zdravstvenog pregleda. Također Pravilnikom o načinu obavljanja zdravstvenih pregleda osoba pod zdravstvenim nadzorom propisano je šta zdravstveni pregledi obuhvataju ovisno o obavljanju djelatnosti.

Kako ste i sami konstatovali Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ne reguliše eksplicitno pitanje zdravstvenog nadzora nad učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu kod poslovnog subjekta.

Obzirom da u Vašem aktu niste naveli decidno kod kojeg poslodavca učenici obavljaju praktičnu nastavu/ferijalnu praksu u članu 30. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti navedeno je kod kojih vrsta poslova (između ostalog u proizvodnji i prometu životnih namirnica, u snadbjevanju pitkom vodom, u obrazovanim i drugim ustanovama za djecu i omladinu, u obavljanju zdravstvene zaštite u zdravstvenim i socijalnim ustanovama (uključivo i učenike i studente za vrijeme edukacije) u privatnoj praksi, društvima i drugim privatnim osobama koje se bave pružanjem higijenske njege stanovništvu (javno kupatilo, berbernice frizerski i kozmetički saloni i dr. kao i za osobe koje rade u proizvodnji kozmetičkih sredstava) je potreban zdravstveni pregled.

S poštovanjem,

Akt pripremio:

Prim. dr Nijaz Uzunović
Glavni federalni zdravstveni inspektor

Dostavljeno:

1. Imenovanom
2. Arhivi

Broj: 04-02-4-1198/22
Sarajevo, 16.02.2022. godine

GIZ
DEUTSCHE GESELLSCHAFT
FÜR INTERNATIONALE
ZUSAMMENARBEIT
Ul. Splitska br. 7

71000 S A R A J E V O

PREDMET: Odgovor, dostavlja se
VEZA: Vaš akt 14.02.2022. godine

Poštovani,

U vezi Vašeg upita od 14.02.2022. godine, koji se odnosi na implementaciju projekta „Stručno obrazovanje u BiH“, čiji je primarni cilj sistemaska integracija dualno organizovanog srednjeg stručnog obrazovanja, ukazujemo na sljedeće:

Nadležna obrazovno-odgojna ustanova je obveznik obračunavanja i uplate doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje (za lica osigurana u određenim okolnostima) za vrijeme obavljanja obaveznog praktičnog rada učenika u toku sticanja obrazovanja i odgoja, u skladu sa propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju. Mjesečni iznos navedenog doprinosa propisan je Odlukom o visini doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima (“Službene novine Federacije BiH”, broj 26/14). Propisani iznosi doprinosa se uplaćuju mjesečno za svakog učenika koji je obuhvaćen ovim vidom obrazovanja. Obveznik uplate doprinosa dužan je, u skladu sa članom 14. Pravilnika o podnošenju prijave za upis i promjene upisa u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa (“Službene novine Federacije BiH” br. 73/09, 38/10, 77/10, 9/11, 1/13, 83/14, 1/15, 48/16, 25/17, 53/19, 93/19 i 105/21), u roku od sedam dana od dana nastanka osnova za osiguranje, dostaviti u nadležnu ispostavu Porezne uprave Federacije BiH, obrazac prijave osiguranja za učenika (Obrazac JS3120 Prijava/Odjava lica osiguranih u određenim okolnostima kao i lica osiguranih po drugim osnovama). Prilikom prijavljivanja lica na osiguranje, u polju 6: „Vrsta prijave“ popunjava se podatak „Prijava osiguranja“. U roku od sedam dana od dana prestanka osnova za osiguranje obveznik uplate doprinosa za navedene osiguranike podnosi obrazac za odjavu osiguranja (Obrazac JS3120) s tim

što se u ovom slučaju, u polju 6: „Vrsta prijave“ popunjava se podatak „Odjava osiguranja“. Obrazac prijave uplaćenih doprinosa, za predmetne osiguranike, nije implementiran u Jedinstvenom sistemu, u vezi sa čim će se u narednom periodu poduzeti aktivnosti.

S poštovanjem,

The stamp is circular and contains the text: "REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA" at the top, "MINISTARSTVO FINANSIJA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE" around the inner edge, and "SARAJEVO" at the bottom. The name "Jelka Mričević" is written across the stamp in blue ink.

MINISTRICA
Jelka Mričević